

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

Hra v hodinách českého jazyka na

2.stupni ZŠ

(diplomová práce)

Vedoucí práce:

Mgr. Daniel Bína

Autor práce:

Alena Machová

Studijní obor:

ČJ – OV/ZŠ

2010

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

Datum:

Podpis studenta

Název: Hra v hodinách českého jazyka na 2.stupni ZŠ

Anotace:

Práce se ve své teoretické části bude zabývat pojmem „hra“ a místem hry v některých koncepcích alternativní pedagogiky, povahou různých druhů her a možným využitím těchto her při výuce na běžných základních školách, i v tzv. školách alternativních. Praktickou část práce bude tvořit výzkum prováděný na několika základních školách. Praktická část uvede několik typů vlastních (nových) her, některé z nich prověřené i během autorčiny vyučovací praxe.

Title: The game for lessons of Czech language in Elementary school - second degree

Annotation

This paper is in his theoretical part working with institution of "game" and place of the game in some concepts of alternative education, nature of different kind of games and possible use of these games in class-work on standard primary schools, or in so-called Alternative schools. Practical part of this work consists from research on number of primary schools. Practical part of this work shows number of models of own (new) games, some of them was used in authoress teaching practice.

Dovoluji si poděkovat Mgr. Danielu Bínovi, Ph.D. za svědomité vedení
mé diplomové práce a za četné rady.

Dovoluji si poděkovat pedagogickému kolektivu ZŠ TGM v Přelouči, jmenovitě pak pí. ředitelce Mgr. Haně Konvalinkové, a také pí. učitelce Mgr. Lence Podlasové. Poskytly mi nejen zázemí během mé pedagogické praxe a umožnily uskutečnění průzkumu, který byl použit v této práci, ale také četné rady a inspiraci pro budoucí povolání pedagoga.

Dále bych chtěla poděkovat pedagogickému kolektivu ZŠ Choltice pod vedením p. ředitele Mgr. Aleše Kaliny, kde mi bylo umožněno ověřit teoretické poznatky z této práce v praxi.

OBSAH

OBSAH	1
ÚVOD	4
1. Úvod:	4
ČÁST TEORETICKÁ	7
2. Hra	7
3. Vývoj her a hraček	9
3.1 Tradice her a hraček v Čechách	11
4. Klasifikace her	13
5. Důležitost hry a její vliv na výchovu člověka	15
5.1 Tělesná výchova a hra	16
5.2 Mravní výchova a hra	17
5.3 Rozumová výchova a hra	17
5.4 Estetická výchova a hra	18
5.5 Pracovní výchova a hra	18
6. Hra během jednotlivých etap lidského vývoje	19
6.1 Období kojenecké	20
6.2 Období batolete	20
6.3 Období předškolního věku	22
6.4 Období školního věku	22
6.5 Období adolescence	23
6.6 Dospělost a hry	23
7. Hra a alternativní školství	24
7.1 Typy alternativních škol	25
7.2 Waldorfská škola	26
7.3 Montessoriovská škola	27
7.4 Freinetovská škola	28
7.5 Jenská škola	29
7.6 Daltonská škola	29
7.7 Církevní školy	30
7.8 Moderní alternativní školy	30
8. Místo pro hru v nové koncepci školství	31
ČÁST EMPIRICKÁ	32
9. Průzkum na ZŠ	32
9.1 Struktura průzkumu	33
9.2 Dotazníky	34
9.3 Vyhodnocení dotazníků	38

9.4 Závěry z průzkumu vyplývající.....	40
ČÁST PRAKTICKÁ.....	42
10. Hry ve školní praxi.....	42
10.1 Jak u žáků vzbudit zájem.....	43
10.2 Význam zařazování her do výuky.....	43
10.3 Hodnocení her.....	44
11. Výběrový katalog her.....	45
11.1 Pexeso.....	46
11.2 Mluvnické desatero.....	46
11.3 Poznáváme literární žánry.....	47
11.3.1 Slohové útvary.....	47
11.4 Poznáš vzory podstatných jmen, obrázků vybarvi.....	47
11.4.1 Poznáváme slovní druhy.....	47
11.5 Hrajeme si s příslovím.....	48
11.6 Znáš autory a jejich díla?.....	49
11.7 Literární „domino“.....	49
11.8 Bajky.....	50
11.9 Děravý text.....	50
11.10 Hledáme partnery.....	51
11.11 Popis.....	51
11.11.1 Tajemný předmět.....	51
11.12 Skládáme věty.....	52
11.13 Tajná abeceda.....	52
11.14 Jsem správným češtinářem?.....	52
11.15 Literární soutěž.....	53
11.16 Hravá školička.....	53
11.17 Slušné chování.....	54
11.18 Detektivky.....	55
11.20 Projekt: Bratři Čapkové (projekt realizován na ZŠ Choltice, školní rok 2009/2010)	57
ZÁVĚR.....	58
12. Závěr.....	58
13. Obrazová příloha.....	60
14. Herní plány a protokoly.....	66
14.1 Pexeso.....	66
14.2 Mluvnické desatero.....	69
14.3 Poznáváme literární žánry.....	70

14.3.1 Slohové útvary.....	70
14.4 Poznáš vzory podstatných jmen, obrázků vybarvi	71
14.4.1 Poznáváme slovní druhy	72
14.5 Hrajeme si s příslovím.....	73
14.6 Znáš autory a jejich díla?.....	74
14.7 Literární „domino“.....	75
14.8 Bajky	75
14.9 Hledáme partnery	75
14.10 Jsem správným češtinářem?	76
14.11 Literární soutěž.....	77
14.12 Hravá školička.....	79
14.13 Projekt „Z pohádky do pohádky“.....	80
14.14 Projekt: „Bratři Čapkové“	82
15. Projektový den – práce žáků	86
15.1 Projekt „Z pohádky do pohádky“.....	86
LITERATURA.....	99
16. Literatura citovaná.....	99
17. Další použitá literatura	101

ÚVOD

1. Úvod:

Tématem mé diplomové práce je: „Hra v hodinách českého jazyka na II. stupni Základní školy“. Svou práci jsem rozdělila do sedmi specifických částí a každá z těchto částí je rozdělena na několik podkapitol.

Úvodní část představuje strukturu a obsah mé diplomové práce.

Část teoretická je věnována hře jako takové. V této kapitole je čtenář seznámen s možnostmi využít hry jako výchovný i vzdělávací prostředek. V první podkapitole se zaměříme na to, jaký je smysl hry a jak ovlivňuje náš život. Podíváme se do historie, jak takové hry a hračky vůbec vznikaly, a to nejen v České republice, ale také jinde ve světě. Také si představíme nejoblíbenější hry a hračky, které se v průběhu historického vývoje měnily pouze z hlediska estetického, avšak jejich funkce zůstává i nadále stejná. V další části se seznámíme s klasifikací her. Hry dělíme do několika skupin podle různých kritérií. V současné době existuje široká škála publikací, které se věnují tématu hry. Každý z autorů nám tak představí vlastní klasifikaci her podle toho, jaké znaky hry považuje za nejdůležitější, a tak se například seznámíme s dělením her z hlediska jejich působení na chování jedince, z hlediska psychologického nebo z pohledu jejich zaměření na vývoj jednotlivých stránek osobnosti. Následující podkapitola je věnována důležitosti hry a jejímu vlivu na výchovu člověka. Hra spolupůsobí s výchovou tělesnou, rozumovou, pracovní, mravní i estetickou a formuje a ovlivňuje tak jednotlivé stránky naší osobnosti. Výchova má v našem životě velice důležitou roli, neboť právě na ní, ale také na nás samotných, závisí to, jací vlastně budeme. S tím souvisí i následující část zabývající se vlivem her a hraček na jednotlivé etapy lidského vývoje. Dozvíme se, jaké hry a hračky jsou pro nás důležité v období novorozeneckém, batolecím, předškolního a školního věku, ale také v období dospělosti a proč. Další podkapitola je již věnována alternativnímu školství, jeho koncepcím a metodám. Přiblížíme si koncepci školy waldorfské, montessoriovské, freinetovské, daltonské, jenské a dalších moderních škol. Uvedeme si, z jakých důvodů jsou tradiční školy často terčem kritiky a školy alternativní naopak chváleny. Co je charakteristické pro výuku na těchto školách a zda je vůbec možné srovnávat alternativní školy se školami tradičními. Poslední podkapitola v této části je zaměřena na budoucnost českého školství. Jaké místo bude nadále zaujímat hra ve školní výuce a jakým směrem se bude vůbec ubírat vývoj našeho školství. Co nového nás pravděpodobně čeká, ať už v pojetí výuky nebo celého systému vzdělávání, čeho bychom se měli raději vyvarovat.

Část empirická je věnována průzkumu. Tento průzkum je do práce zařazen pro zajímavost. Na základě dotazníků jsem se zajímala o názory učitelů a žáků ohledně využití hry při výuce. Chtěla jsem zjistit, zda žáci dokážou posoudit, jaké vyučovací metody jim vyhovují. Zajímalo mne, s jakými vyučovacími metodami se žáci setkávají nejčastěji. Popisovali mi nejen průběh běžné hodiny českého jazyka, ale také to, jak by podle nich měla vypadat hodina „ideální“. Samozřejmě, že se dostalo i na otázku: Používají Vaši učitelé v hodinách českého jazyka metodu hry? Jsou během výuky kromě učebnic používány také nějaké jiné materiály nebo pracovní sešity? Žáci měli sami zkusit posoudit, díky kterým metodám si nejvíce zapamatují. Jedna z dalších otázek směřovala k tomu, zda mají žáci nějakou vlastní (speciální) metodu, která jim pomáhá nejlépe si zapamatovat nové učivo.

Dotazník, který je určen pro pedagogy, má podobnou strukturu jako ten pro žáky, jen je o něco obsáhlejší. Předpokládám, že také odpovědi jednotlivých pedagogů budou podrobnější a přesnější. Otázky se věnují metodám, které jsou využívány při hodinách českého jazyka, dále průběhu těchto hodin, jaký by měl být ideál a jaká je skutečnost. Další část otázek je již více zaměřena na hru. Co si pedagogové představují pod pojmem hra a jak často ji ve svých hodinách využívají? Kde čerpají inspiraci pro své hry a zda si myslí, že existuje dostatek vhodné literatury věnující se hře? Jsem zvědavá, jaké zajímavosti mi přinesou odpovědi jednotlivých respondentů a zda se, mimo jiné, potvrdí nebo naopak vyvrátí hypotéza: Žáci se lépe učí hrou než drilem.

Praktická část je věnována hrám ve školní praxi. Nejprve se dozvíme, proč je nutné zařazovat hru do výuky, v čem je její význam. Dále bychom se měli naučit, jak žáky správně motivovat ke hře, jak je pro danou činnost nadchnout. Každá hra, kterou se rozhodneme ve výuce použít, by měla mít také svou strukturu a jasná pravidla, čemuž se v této části také věnujeme. Další podkapitola může být pro nás návodem, jakým způsobem lze jednotlivé hry vyhodnotit.

Inspirací pro všechny, kteří mají o výuku hrou zájem, jistě bude část s názvem: „Výběrový katalog her“. V této části jsou již popsány jednotlivé hry. Kromě postupu, jakým hru hrát, je zde také uvedeno doporučení, ve které třídě lze hru využít a jakým způsobem. Dále se seznámíme s tím, na co je hra zaměřena a jaké pomůcky jsou nezbytné k její realizaci. Je zde nabídnuta také možnost vyhodnocení každé hry.

Většinu uvedených her jsem vyzkoušela během své praxe, a proto věřím, že je využijí i ti, kteří budou tuto práci číst, a téma hry ve školní výuce je zaujme.

Závěrečná část je shrnutím a zhodnocením celé mé práce.

Přílohy zahrnují kromě obrazové přílohy také část obsahující herní plány a protokoly, které náleží k jednotlivým hrám, s jejichž popisem jsme se seznámili v praktické části.

Poslední část mé práce tvoří seznam citované a další použité literatury.

ČÁST TEORETICKÁ

2. Hra

Hra provází člověka celým životem. Naplňuje naše dětství, mládí, dospělost, ale také stáří. Je součástí nejen naší výchovy, ale také vzdělávání. Když jsme malé děti, jsou naše hry nejrůznějšího druhu, díky nim se zdokonaluje naše motorika a osvojujeme si nejrůznější dovednosti. V mládí se struktura našich her mění, jsou složitější a setkáváme se s nimi nejen při trávení volného času, ale také během školní docházky. V období dospělosti se ke hře vracíme především ve spojitosti s našimi ratolestmi a ve stáří zase při trávení času s vnoučaty. Jak je vidět, hra nás skutečně provází naším životem od jeho počátku až do jeho konce.

Naše činnost je to, co nás formuje nejvíce a díky níž se projevují naše možnosti a schopnosti. Při výchově bychom měli svou činnost vést takovým směrem, abychom dosáhli rozvinutí a utváření vlastností, které jsou pro každého jedince potřebné a cenné.

Odpovědět na otázku: „Co je to hra?“ se snaží mnoho různých teorií. Funkcí hry je podle nich mnoho: hra jako odpočinek po práci, jako prostředek vybití energie. Z hlediska biologického a sociálního, lze hru charakterizovat takto:

„Hra je dobrovolnou spontánní činností a svobodným sebeuplatněním člověka. Není úkolem, jehož splnění je spojeno s vědomím odpovědnosti. Není činností na rozkaz: nařízená hra není hra ve vlastním smyslu slova, je jen její reprodukce.“¹

Hra je v určitém vztahu také se skutečností. Na jedné straně je jakoby od skutečnosti odvrácena, neboť člověk, který si hraje, přechází do světa, který je jakoby jen „jako“. Na druhé straně svět, ve kterém se ocitá při hře a v němž hraje určitou roli, je pro něho v danou chvíli světem skutečným.

Žádná z her není jen tak libovolná, nýbrž má svůj vlastní řád a určitá pravidla, která jsou závazná pro všechny účastníky. Některé hry obsahují prvky napětí, jiné zase uvolnění. Význam hry tkví především v tom, že dává člověku možnost vlastního sebevyjádření, přináší mu radost. Hra je činností, která nás obohacuje v mnoha směrech. V žádném případě není činností určenou pouze pro jednotlivce. Při hrách společenských vytváříme a utužujeme vzájemné sociální vazby.

Z hlediska psychologie má hra svůj význam v okamžicích, kdy se dítě jejím prostřednictvím snaží zvládnout takové situace, které jsou pro jeho věk ještě příliš složité.

¹ Mišurcová V., Fišer J., Fixl V.: *Hra a hračka v životě dítěte*, Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1980, s.30, č. 4 – 31 – 19/1.

V takovém případě není důležitý výsledek, ale činnost a její průběh sám o sobě. Dítě projevuje svou fantazii, zážitky a tvořivé schopnosti.

Hra je také významným prostředkem pedagogickým a je důležitá pro rozvoj všech stránek dětské osobnosti. Tím se také stává nezbytnou pro všestrannou a harmonickou výchovu. Jde o rozvoj výchovy tělesné, rozumové, estetické, mravní a pracovní.

Hry jsou velice různorodé a rozmanité, což dokazuje i jejich dělení, se kterým se seznámíme v následujících kapitolách.

3. Vývoj her a hraček

Využití hry při výchově a vzdělávání není žádnou novinkou. V současné době i v české literatuře vychází mnoho titulů, které nás seznamují nejen s teorií hry, ale jsou v nich také obsaženy návody ke stovkám her pro inspiraci. Bohužel je u nás stále nízké povědomí o využívání jednotlivých her. Možná je to tím, že hru považujeme za věc známou a samozřejmou, a tak není třeba se jí tolik věnovat. Dalším a možná i podstatnějším problémem jsou prostorové a časové možnosti využití hry při výuce. Co však stálo na úplném počátku vzniku hry?

„V antickém starověku byly hry spojeny s náboženstvím a kultem bohů. Z nich se nejvíce proslavily hry olympijské a hry scénické, prováděné v obrovských přírodních amfiteátrech. V Římě se vedle kultovních her rozvinuly hry zábavné, z nichž prosluly hry jezdecké a zápasy gladiátorů. Při výchově mladých Římanů se hra uplatnila do té míry, že školy, které jim poskytovaly elementární vzdělání, nesly název „ludi“ – hry.“²

V dalších historických obdobích se význam hry postupně proměňoval a zdokonaloval. Vyvíjely se novodobé sporty a postupně se k těmto pohybovým hrám přidaly také hry intelektuální, zpočátku v podobě hádanek, později v dalších různých podobách.

„Pro potřeby žáků z měšťanských vrstev připravil Thomas Murner ve formě hry s kartami Dialektiku v obrázcích. Tato první didaktická hra byla vytištěna r. 1510 v Krakově a o sto let později v Paříži, kde byla rozšířena mezi mládeží i mezi dospělými širokých vrstev. Tak se hra a hračka zapojila do výchovy a stala se předmětem soustavného zájmu pedagogů.“³

Důležitou osobností pro hru byl Jan Ámos Komenský, který začlenil hru do své pedagogiky, ale především se zaměřil na její mnohostranné využití při výchově dětí a mládeže. Komenský považoval hru u nejmenších za stejně důležitou jako například spánek nebo správnou výživu. U předškolních dětí je hra důležitá především pro vývoj jejich motoriky a přináší jim radost a potěšení. Dítě by mělo postupně přecházet od spontánní hravé činnosti k činnostem záměrným a účelným. U větších dětí se pak hra jeví také jako velice prospěšná především pro jejich tělesné zdraví a duševní rozvoj. K tomuto účelu nejlépe poslouží hry pohybové a intelektuální.

² Mišurcová V., Fišer J., Fixl V.: *Hra a hračka v životě dítěte*, Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1980, s.9, č. 4 – 31 – 19/1.

³ Mišurcová V., Fišer J., Fixl V.: *Hra a hračka v životě dítěte*, Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1980, s.10, č. 4 – 31 – 19/1.

Radost, která je s hrou neodmyslitelně spjata, by měla mít své místo i ve školní výuce a to právě proto, aby také učení bylo pro děti příjemné a zábavné.

Hry a hračky se v průběhu lidského vývoje různě diferencovaly a využívaly se k výchově nejen dětí zdravých, ale i těch, které měly nějaký handicap. Důraz se kladl nejen na to, že hra má svou didaktickou funkci – má poučovat, ale mimo to má být také zábavná. Vznikaly široké palety nejrůznějších hraček, které mají děti k dispozici jak doma, tak i v mateřské škole. Nejčastěji se objevovaly hračky dřevěné, hadrové, jako byly např.: koníčky, panenky, nábyteček, dřevěné kostky a mnohé další. Pokud bychom zavzpomínali nebo se rozhodli prozkoumat nějakou starou půdu, určitě bychom tam alespoň některé z těchto pokladů také objevili.

Postupný rozvoj techniky a průmyslu později přinesl jako novinku hračky mechanické, které se staly také obrovským hitem.

Jak je vidět, hra má v životě člověka velice důležité postavení. Snad také proto se stala předmětem studia nejrůznějších věd (pedagogika, sociologie, psychologie, fyziologie a mnoha dalších), které se snaží zkoumat a přiblížit nám teoretickou podstatu hry a poznatky, ke kterým dospěly, přiblížit v praxi.

Hra se neomezuje pouze na období dětství, ale má své místo i v životě dospělých (hry společenské, sportovní, divadelní, apod.), přispívá tak k rozvoji našeho tělesného i duševního zdraví a je obohacením všedního dne.

Z vývoje, který jsme si tu prozatím přiblížili, vyplývá, že ačkoli se v průběhu staletí měnil postupně celý svět, hry a hračky přetrvávají stále. Vždy v sobě nesly obraz dané doby, ale jejich funkce výchovného prostředku se nemění dodnes.

Hry a hračky znají děti na celém světě. Některé z nich vznikají jen v určité situaci, jiné jsou naopak předmětem tradice. Takové hry se předávají z generace na generaci a jejich účastníci se k nim velice často a rádi vrací. Každý světadíl, stát, národ má svou vlastní charakteristiku, přesto hry a hračky nalezneme v každém z nich. Některé hry jsou výlučně spjaté s určitou kulturou a prostředím, jiné můžeme hrát kdekoli na světě. V primitivních společnostech je hra pro výchovu dětí velice důležitá. Především v Africe, kde děti většinou nenavštěvují žádnou školu, plní právě hra funkci vzdělávací a výchovnou. Děti si tímto způsobem osvojují schopnosti a dovednosti, které jsou důležité pro jejich budoucí život a práci. Hračky, které tyto děti při svých hrách využívají, jsou jednoduché a vyrobené z běžně dostupných materiálů, jako jsou kamínky, hlína, dřevo, ořechy apod. (viz. kapitola č. 13)

Obrazová příloha, obrázek č. 1 - 3)

Nejuniverzálnější hračkou, s níž se setkáváme po celém světě od počátku dodnes, jsou panenky. Jsou velmi různorodé, liší se nejen materiály, ze kterých jsou vyrobeny, ale i svou funkcí. Většina panenek v sobě nese charakteristiku prostředí a doby, ve které vznikala. (viz. kapitola č. 13 Obrazová příloha, obrázek č. 4 - 6)

S rozvojem civilizace se vše neustále zdokonaluje a proměňuje a to platí i o hrách a hračkách. Mění se nejen materiály, ze kterých se hračky vyrábí, ale také jejich zpracovanost a složitost. Od výroby řemeslné se více přechází k výrobě průmyslové. Současně se rozšiřuje nabídka her a hraček, které jsou exportovány po celém světě. Díky tomuto obchodu získáváme skrze hry a hračky určité povědomí o vzdálených krajích a různých mentalitách. Nejdůležitější však je, aby se každému dítěti dostaly do rukou hračky, které jsou kvalitní, zdravotně nezávadné a hlavně výchovné.

3.1 Tradice her a hraček v Čechách

Hry a hračky jsou nejrozmanitější povahy a podoby a znají je děti na celém světě. Mnoho her se předává z generace na generaci. A proto i nabídka našich her a hraček je velice pestrá. V současné době vychází také mnoho titulů v literatuře, které se věnují tématu hry, její podstatě, využití. Mnohé z těchto knih obsahují přímo návody k uskutečnění některých her. Škoda jen, že málokterý rodič věnuje svým dětem tolik času, aby si s nimi hrál.

Naše děti si dnes hrají s hračkami, které znají také děti dalších národů. To, co ovlivňuje výběr těchto hraček a her, by měla být podle mého názoru především výchova. Důležitost her a hraček je obrovská především pro správný rozvoj dětí. Současná společnost je však mnohem více než správnou výchovou ovlivněna reklamou a společenskými trendy. Myslím si, že to je velice špatné a měli bychom se tomuto vlivu snažit co nejvíce odolávat, i když to není snadné. Všudypřítomná reklama, touha mít to, co mají kamarádi nebo spolužáci a také to, že když dítěti vyhovím, dá mi zase na chvíli pokoj a já budu mít čas pro sebe nebo pro práci, jsou mocnými soupeři.

Hry byly v české lidové tradici původně spjaty především s běžným životem a lidskou povahou. Tvůrci her byly často samy děti, a tak jim tyto hry byly velice blízké. Pokud je přímo samy nevymyslely, alespoň si je přizpůsobily k obrazu svému. Mnohé z těchto her, hlavně v podobě nejrůznějších hádanek a říkanek, se v ústním podání uchovaly dodnes, což svědčí především o tom, že odpovídají dětské mentalitě.

Stejně jako lidové hry, tak i lidové hračky mají svou vlastní bohatou historii. Hračky byly tvořeny z nejrůznějších materiálů nejen dospělými, ale také dětmi. Dětem k jejich výrobě

posloužilo dřevo, hlína, různé hadříky, listy nebo kukuřičné šustí. Hračky, které tvořili dospělí, lze rozdělit do několika skupin. Pro Čechy byly typické především hračky dřevěné, na Moravě to byly hračky hliněné. Někde se objevovaly také hračky z těsta. Všechny výrobky se dále ještě zdobily peříčky, hadříky, malovaly se apod.(viz.kapitola č.13 Obrazová příloha, obrázek č.7,8)

4. Klasifikace her

V současné době existuje velké množství titulů o hrách a hračkách našich dětí, ze kterých můžeme čerpat inspiraci. Většinu her odlišujeme dle jejich cíle a oblasti zaměření. Ve výchově a při vyučování plní především funkci motivační a aktivizační.

„Za současného stavu poznání je obtížné podat nerozporný a úplný přehled didaktických her, poněvadž pod pojem hry někteří autoři řadí veškeré tvořivější simulace skutečnosti

s edukační intencí, vlastně všechno, co poskytuje žáku uspokojení a možnost aspoň částečné seberealizace, co mu nabízí volnější, alternativní aktivity, které jsou pro něho zajímavější, přirozenější a citově bohatší než tradiční postupy.“⁴

Hra v celé své hloubce a šíři je velice rozmanitá a různorodá činnost, o čemž svědčí mnohá třídění her dle nejrozličnějších kritérií. Dalo by se říci, co autor, to vlastní klasifikace her. Alespoň některé z těchto rozdělení si zde představíme.

V knize *„Jak se děti učí hrou“*, kategorizuje její autorka docentka Alena Nelešovská hry takto:

- 1) *„Hry zaměřené na rozvoj zrakové paměti a zrakového vnímání*
- 2) *Hry zaměřené na rozvoj sluchového vnímání a sluchové paměti*
- 3) *Hry zaměřené na rozvoj myšlení a tvořivosti*
- 4) *Hry zaměřené na rozvoj pozornosti, postřehu, pohotovosti*
- 5) *Hry zaměřené na rozvoj časoprostorové orientace*
- 6) *Hry zaměřené na rozvoj řeči a slovní zásoby*
- 7) *Hry zaměřené na rozvoj jemné motoriky*
- 8) *Hry zaměřené na rozvoj důvěry a vzájemné spolupráce*
- 9) *Hry zaměřené na vzájemné poznávání“⁵*

V knize Mgr. Kristy Bláhové *„Hry pro tvořivé vyučování“* dělí autorka své hry do těchto kategorií:

1. *„Seznámení, uvolnění a rozehrání*
2. *Soustředění pozornosti*
3. *Smyslové vnímání*
4. *Rytmus*
5. *Prostorová orientace*
6. *Představivost a fantazie*

⁴Maňák J., Švec V.: *Výukové metody*, Paido, Brno 2003, s. 127, ISBN 80-7315-039-5

⁵Nelešovská A.: *Jak se děti učí hrou*, Grada Publishing, a.s., Praha 2004, s. 11, ISBN 80-247-0815-9

7. Partnerská souhra a vztahy ve skupině⁶

Z hlediska psychologického můžeme rozdělit hry na nepodmíněné, reflexivní neboli intuitivní, senzomotorické, intelektuální a kolektivní.

Z hlediska pedagogického dělíme hry do dvou velkých skupin:

- a) hry tvořivé = dítě si samo volí hru i její průběh
- b) hry s pravidly = navazují na hry tvořivé, jejich hlavním obsahem jsou vztahy mezi hráči.

Hry tvořivé dále dělíme na hry:

- a) předmětové = dítě ke hře využívá nejrozličnějších předmětů a rozvíjí si tak své smysly
- b) úlohové = námětové = dítě si hraje na někoho, napodobuje některou z rolí dospělých
- c) dramatizační = snové = dítě si ve své fantazii vytváří vlastní postavy, prostředí apod.
- d) konstruktivní = dítě se učí manipulovat s různými předměty a pomůckami.

Hry s pravidly:

- a) pohybové = míčové hry, hra na honěnou, hra na schovávanou, atd.
- b) intelektuální = měly by napomáhat především rozvoji rozumových schopností dítěte.

Zajímavou klasifikaci objevíme v knize Zdeňka Šimanovského a Václava Mertina: „*Hry pomáhají s problémy*“. Autoři svou publikaci rozdělili do sedmnácti kapitol, dle různých typů chování dětí (př. *Dítě pesimistické, Dítě nervózní a úzkostné, Dítě přecitlivělé, ...*). Na začátku každé kapitoly je nám představen pravdivý příběh dítěte, jehož problémy ovlivňovaly jeho chování. Po příběhu, který navodí a přiblíží atmosféru toho, čemu se budeme v kapitole nadále věnovat, následuje charakteristika projevů „problémového“ chování. Další část s názvem: „*Předsudky a co nedělat*“ seznamuje čtenáře s vžitými názory, které jsou s daným typem chování spojeny. Dále jsou zde uvedeny možné příčiny vzniku tohoto chování a také vhodné formy, jak k těmto dětem přistupovat. Poslední část každé kapitoly tvoří soubor her, které byly vybírány tak, aby rozvíjely vlastnosti a schopnosti dítěte, jež potřebuje, a mohou mu pomoci překonat vzniklé potíže.

⁶ Bláhová K.: *Hry pro tvořivé vyučování*, STROM, Praha 1997, s. 5, ISBN 80-901954-7-4

V celé knize nalezneme více než tři sta her, jejichž využití je poměrně široké. Můžeme je tak sami modifikovat a přizpůsobovat naší konkrétní situaci. Každá z těchto her je doplněna doporučením, pro který věk je nejvhodnější a které vlastnosti a schopnosti rozvíjí.

Hra má své specifické vlastnosti také během jednotlivých etap lidského vývoje. Jiné hry využívají děti zcela malé, jiné děti předškolního a školního věku a jiné zase dospělí.

Dětská hra se vyvíjí podle toho, jak je každé dítě vychováváno. Dobrá výchova je pro každé dítě a jeho vývoj nesmírně důležitá. Naopak špatnou výchovou můžeme vývoj dítěte narušit. Chceme-li dítěti vytvořit ty nejlepší podmínky pro jeho správný vývoj, měli bychom si osvojit co nejvíce znalostí o jeho hrách a hračkách a také si udělat čas a umět si s ním hrát.

5. Důležitost hry a její vliv na výchovu člověka

„Mnohé možná napadne otázka, proč by se měli zabývat vzděláním svých dětí, když od toho tu jsou odborně vzdělaní učitelé. Nikoho přitom nenapadne přemýšlet o tom, má-li si pořizovat řidičský průkaz, když jsou tu odborně vzdělaní a zkušení profesionální řidiči.

Je paradoxem, že k činnosti tak jednoduché, jakou je řízení auta, je zapotřebí absolvovat několikaměsíční speciální kurs ukončený úspěšným vykonáním teoretické i praktické zkoušky. K činnosti tak složité jako je výchova a vzdělání vlastního dítěte, není zapotřebí vůbec nic.

Rodina má na výchovu dítěte mnohem větší vliv než škola, a je tragédie, působí-li výchova v rodině úplně jiným směrem než výchova ve škole.“⁷

Bohatství a různorodost našich her je skutečně veliké. Hry nám slouží k vybití přebytečné energie, k odpočinku po práci, k zábavě. Hra, přestože je spontánní, dobrovolnou činností, má svá závazná pravidla, která by měli respektovat všichni její účastníci. Neposkytuje nám žádné materiální zabezpečení, ale uspokojuje naši touhu po dobrodružství, projevit fantazii, důvtip a také naše tvůrčí schopnosti. Hra je důležitá nejen pro jednotlivce samotné, kteří díky ní rozvíjí své motorické schopnosti a fantazii, ale také pro skupiny, neboť se učíme spolupráci, vytváříme nejrůznější sociální vazby.

„Na začátku šedesátých let, když jsem psal většinu původního textu knihy Jak se děti učí věnovalo jen málo psychologů pozornost tomu, jak se učí velmi malé děti. Nebylo to důležitým ani známým polem výzkumu – někdy se tomu dokonce vůbec nevěnovala pozornost.

⁷ Houška T.: *Škola hrou*, Praha 1991, s. 5, ISBN 80-9007004-7-7

Na novorozence a batolata se hledělo jako na beztvary vosk, který čeká, až se přetaví v lidi hodné pozornosti.

Ted' se všechno změnilo. Studium malých dětí, jejich pohledu na svět, jejich sil a schopností a jejich učení se stalo důležitým předmětem psychologického výzkumu. Všichni víme, že bychom měli vědět o dětech a jejich životě, růstu, učení a vnímání světa víc než teď. Otázkou je, jak na to.“⁸

Pro dítě je hra důležitá především z hlediska psychologického. Dítě se během svého vývoje postupně učí reagovat na vzniklé životní situace. Řeší reálné úkoly a problémy ve svém vlastním, imaginativním světě, učí se manipulovat s různými předměty. Každá taková hra se stává jedinečným tvůrčím dílem, při němž se rozvíjejí všechny stránky lidské osobnosti. Proto je velice důležitá i z hlediska pedagogického. Jako učitelé bychom měli umět vštípit žákům spoustu vědomostí, ale také probudit v nich zájem o výuku a všestranně rozvíjet jejich dovednosti a schopnosti.

5.1 Tělesná výchova a hra

Hra je důležitá pro celkový zdravý vývoj jedince, proto souvisí s tělesnou výchovou a nejen s ní. Tělesná výchova spojená s péčí o zdraví by měla klást důraz především na tělesný vývoj každého dítěte a utužování jeho zdraví. Dítě by si mělo osvojovat nové pohyby, poznávat svou sílu, rychlost, zlepšovat vytrvalost a obratnost.

Dostatek pohybu je pro zdravý vývoj každého jedince velice důležitý. Dnešní způsob života tomu však příliš nenasvědčuje. Přestože máme pestrou škálu možností sportovního vyžití, místo abychom viděli běhat spousty dětí po parcích a dětských hřištích, nalezneme je vysedávat u televizorů nebo počítačů. Jako budoucí pedagogové a především rodiče bychom se měli více zajímat o pravidelné cvičení našich dětí ať už doma, ve škole nebo v nějakém sportovním oddílu.

„Říká se nám, že sport utváří „charakter“, že učí hodnotě týmové práce a součinnosti, že učí poctivé hře a všem ostatním dobrým vlastnostem, které spadají pod záhlaví „sportovní duch“, že učí nesobeckosti a pomáhá jedinci snášet v životě rány atd.“⁹

Při cvičení si zdokonalujeme určité pohyby, učíme se dodržovat pravidla daného sportu, případně kooperovat se spoluhráči. Sport významně podporuje rozvoj celkové aktivity člověka. Významným způsobem ovlivňuje také naše zdraví, cítíme se spokojení, odpočatí, dokážeme pohotově reagovat na vzniklé situace a bránit se škodlivým vlivům.

⁸ Holt J.: *Jak se děti učí*, STROM, Praha 1995, s.11, ISBN 80-901662-7-X

⁹ Fontana D.: *Psychologie ve školní praxi*, Portál, Praha 1997, s. 57, ISBN 80-7178-063-4

5.2 Mravní výchova a hra

Úkolem mravní výchovy je péče o naše charakterové vlastnosti, city a způsoby chování. I zde je hra velice významným činitelem, který nás může ovlivnit jak kladně, tak záporně. Negativní účinek na nás mohou mít hry hazardní nebo falešné. Člověk se vlastně učí podvádět, riskovat a lhát. Nebezpečí pak hrozí ve chvíli, kdy by „nevinná hra“ přerostla v závislost. Kladný účinek her se projevuje především tehdy, hrajeme-li poctivě, náležitě dodržujeme pravidla každé hry a vycházíme se svými spoluhráči. V takovém případě se učíme určité disciplíně, respektu, čestnému a přátelskému jednání, pomáhají nám začlenit se do kolektivu. Život ve skupinách a vzájemný styk mezi dětmi má velký vliv na bohatství citových vztahů, které jsou důležité pro pozdější správný vývoj. Setkání s dospělými mimo okruh rodiny dítěti umožňuje poznat rozmanitost chování s ohledem nejen na vzniklou situaci, ale také na prostředí, ve kterém k setkání dochází. Dítě se učí reagovat na vzniklé situace, dokáže zaujmout určitý postoj, jeho jednání je stále pružnější a dokonalejší.

„Každý člověk by byl rád silný a sebevědomý a měl potvrzení a uznání druhých. Vědomí vlastní hodnoty a sebejistota, to obojí je nezbytné pro rozvoj silné osobnosti. Vědomí vlastní síly a vlastní hodnoty – a přirozeně i vlastních hranic – dává optimismus a sílu a pomáhá nám skutečně těžit ze svého potenciálu a stát se člověkem, jakým bychom ve skutečnosti chtěli být.“¹⁰

Při svých tvořivých hrách dokážou děti napodobit nejrůznější situace a vcítit se do jiných sociálních rolí. Hra je důležitým činitelem v upevňování a navazování vztahů mezi dětmi a my jako rodiče a pedagogové bychom měli v těchto dětských hrách podporovat právě to dobré a správné.

5.3 Rozumová výchova a hra

Úkolem rozumové výchovy je seznámit děti s vědomostmi důležitými pro život a dbát tak o jejich správný vývoj. Hlavním prostředkem získávání vědomostí je především učení. Člověk se něčemu učí od narození až do své smrti. Prvními učiteli jsou naši rodiče, později se okruh rozšiřuje o sourozence, kamarády, spolužáky, pedagogy, spolupracovníky, apod. Pro nás budoucí pedagogy bude hlavním úkolem předávání vědomostí v podobě školního vyučování. Hra je jedním z převládajících prostředků učení, třebaže je typická především pro předškolní věk, nelze ji vylučovat ani ze školní výuky. Jak už jsme se dozvěděli, máme

¹⁰ Portmannová R.: *Hry pro posílení psychické odolnosti*, Portál, Praha 1999, s. 9, ISBN 80-7178-607-1

několik druhů her a také několik způsobů jejich využití. Některé z nich působí na rozvoj lidských smyslů, jiné zase na vědomosti. Proč je tedy nevyužít i ve škole?

5.4 Estetická výchova a hra

„Umění pro děti prošlo ve své historii mnoha změnami v závislosti na tom, jak se vyvíjela umělecká tvorba a její teorie na straně jedné a výchova a pedagogické myšlení na straně druhé. Zvýšená pozornost je umění pro děti věnována od doby romantismu, který podnítl – mimo jiné – zájem o studium dětství a jeho specifiku i o tvorbu určenou dětem. Od té doby dochází v umění pro děti k nové etapě, a to jak pokud jde o studium dětského folkloru tkvícího svými kořeny v dávné minulosti, tak pokud jde o rozvoj historicky novější tvorby umělé.“¹¹

Prostřednictvím estetické výchovy by si žáci měli utvářet určitý vztah ke společnosti, přírodě a umění. Dokážou poznat rozdíl mezi krásným a ošklivým, komickým a tragickým. Prostřednictvím této výchovy se žáci učí kreslit, zpívat, recitovat, tančit, hrát divadlo a mnoho dalších zajímavých činností, které pomáhají rozvíjet jejich vnímání a kreativitu.

Mezi hrou a uměním vzniká velice úzký vztah. Jak hra, tak umění jsou tvořivé činnosti poskytující člověku silný prožitek napětí, ale i uvolnění. Umění a hra se prolínají, jedná-li se o hry s říkadly nebo se zpěvem, ve kterých může dojít k propojení prvků literárních, hudebních i tanečních.

5.5 Pracovní výchova a hra

Poslední výchovou, které se zde budeme věnovat, je výchova pracovní. Jejím cílem by mělo být utváření kladného vztahu k práci a jejím výsledkům. Jak už jsme si řekli, hra je tvořivá činnost, při níž si osvojujeme určité vědomosti a dovednosti. To samé platí také o práci. Pokud někde pracujeme nebo něco vyrábíme, docházíme do zaměstnání, školy pravidelně, jedná se tak o reálnou činnost s viditelným výsledkem. Naproti tomu hra žádný viditelný výsledek mít nemusí. Hrajeme si dobrovolně, mnohdy utíkáme do říše fantazie a snů.

Práce a hra se prolínají již od našeho dětství. Od narození je hra naší hlavní činností. Učíme se přesnosti, spolupráci, zodpovědnosti, dodržování pravidel, často si osvojujeme také dovednosti, které lze využít pro výrobu jednoduchých hraček apod. Od začátku bychom měli dbát na to, aby osvojované dovednosti byly vykonávány správně. Při pozdějších problémech

¹¹ Mišurcová V., Severová M.: *Děti, hry a umění*, ISV, Praha 1997, s. 52, ISBN 80-85866-18-8

by mohlo dojít k přecvičování i k zásahu odborníka. S přibývajícím věkem využíváme těchto vlastností ve škole. Hra pomalu ustupuje a hlavní činností dítěte se stává učení. Později vše využijeme ve svém zaměstnání.

„Rozdílnost obou bývá charakterizována tím, že práce je činnost reálná, motivovaná vědomím povinnosti, účelnosti a závažnosti, která přináší užitečné výsledky. Naproti tomu hra je činnost symbolická, motivovaná pocitem spontánnosti a dobrovolného rozhodnutí, je samoučelná, významná sama o sobě. Vzájemný vztah hry a práce lze vyjádřit tak, že „hra je dítětem práce“.“¹²

Hra z našeho života nikdy nemizí. Setkáváme se s ní v předškolním, školním věku i v dospělosti. Měli bychom si uvědomit, že jsme pro děti vzory. Napodobují nás, vzhlížejí k nám, důvěřují nám. Tím, že budeme správně dbát o jejich výchovu, půjdeme jim příkladem, vytvoříme, doufejme, správný základ jejich vývoje.

6. Hra během jednotlivých etap lidského vývoje

Hra je součástí našeho života již od jeho počátku. Během našeho vývoje se hry mění. Liší se nejen s ohledem na věk, ale také na prostředí, ve kterém žijeme, a výchovu. Správná výchova podporuje zdravý vývoj, naopak špatná ho může omezovat nebo ničit. Pokud chceme dítěti poskytnout ideální podmínky, měli bychom se zajímat o to, jakým způsobem si dítě hraje a s čím. Vybírat pro něj vhodné hračky, pomůcky a věnovat mu dostatek času. Hry a hračky mají dětem působit radost a přispívat k jejich zdravému vývoji.

„Mimořádně významným znakem her motivovaných vývojovými potřebami je to, že v jejich průběhu dochází k učení i k vývojovým změnám dítěte bezděčně, aniž si to dítě uvědomuje a aniž o to záměrně usiluje. Dítě je zaujato pouze hrou jako takovou, která mu navíc působí radost, zatímco její vývojové účinky, které si neuvědomuje, se dostavují jakoby samy od sebe. Představují pouze bezděčný důsledek hry dítěte. Stejně přirozeně probíhá i učení.“¹³

Nabídka her a hraček pro naše ratolesti je nesmírně bohatá a s některými z nich se seznámíme dále.

¹² Mišurcová V., Fišer J., Fixl V.: *Hra a hračka v životě dítěte*, Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1980, s.44, č. 4 – 31 – 19/1.

¹³ Mišurcová V., Severová M.: *Děti, hry a umění*, ISV, Praha 1997, s. 44, ISBN 80-85866-18-8

6.1 Období kojenecké

Každé dítě se začíná učit od prvních dnů po narození.

„Od prvních okamžiků svého života shromažďujeme údaje o sobě a o okolním světě. Zaplavují nás stále nové podněty. Brzy se naučíme, co zmírňuje bolest, co skýtá pohodlí, čím zaženeme hlad, jak si získáme pozornost atd. jak se naše zkušenosti násobí, naše rozvíjející se já se stává vjemovou membránou, již musejí postupně projít všechny podněty. Tak například dítě, které týdný dostávalo pít z prsu, se hned tak nespokojí se lžičkou. Jeho vjemová membrána odmítne lžičku jako špatný tvar, jako něco příliš tvrdého a studeného, a dítě si bude křikem vymáhat předmět, o němž ví, že je správný!“¹⁴

Je velice důležité nezanedbat tuto péči a cílevědomě rozvíjet jeho pohyby a smysly. Dítě začíná postupně rozeznávat jednotlivé předměty, jejich tvar a barvy. Reaguje na zvuk, na své jméno, poznává lidi ve svém okolí. Toto sluchové vnímání je velice důležité pro pozdější vývoj řeči. Velký význam pro dítě má také hmat. Dítě si hraje s prstíčky, poznává své tělíčko, osahává osoby a předměty jemu známé i neznámé. Děti nejlépe reagují na hry s prstíky, houpání, zatleskání apod., měli bychom si s nimi hodně povídat nebo jim i zpívat.

„Senzomotorická hra, která zahrnuje prvních 12 měsíců života. Obsahuje zkoumání předmětů a manipulování s nimi za využívání všech dostupných smyslově-pohybových strategií (např. strkání předmětů do úst, třesení, házení a pohybování jimi).“¹⁵

K nejčastějším hračkám dětí v tomto věku patří různé kolotoče a chrastítka, která zavěšujeme nad postýlky. Později to jsou předměty k uchopování. Měli bychom dbát na to, aby tyto hračky byly zdravotně nezávadné, z omyvatelných a bezpečných materiálů, neboť si musíme uvědomit, že dítě je strká do úst.

Jak se dítě vyvíjí, mění se i jeho hračky. Jedná se o míče, různé druhy kostek, panenky nebo jednoduchý vláček. Velice často poslouží jako hračky různé předměty z domácnosti. Ať se jedná o jakoukoliv hru či hračku, měli bychom mít na paměti, že malé dítě potřebuje náš neustálý dohled, ale také vhodnou pomoc ve správný čas.

6.2 Období batolete

Škála dětských her se v tomto věku rozšiřuje. Rozvíjí se dětská fantazie a tvořivost. Dítě začíná různě pobíhat, poskakovat a házet předměty.

¹⁴ Canfield J., Wells H. C.: *Hry pro zlepšení motivace a sebepojetí žáků*, Portál, Praha 1995, s.11, ISBN 80-7178-028-6

¹⁵ Fontana D.: *Psychologie ve školní praxi*, Portál, Praha 1997, s. 52, ISBN 80-7178-063-4

„Lezoucí dítě se natahuje pro figurku na nízkém konferenčním stolku. Matka mu říká: „Ne, ne, ne! To nesmíš! Zlobivej kluk!“ Opakovaným vystavením takové matčině reakci se dítě naučí: „Dělám všechno špatně. Věci jsou důležitější než já. Jsem špatný!“ To samozřejmě nebyl matčin výchovný záměr, ale přesto mnohé děti v podobných situacích přijmou přesně tuto informaci.

Uvedený příklad ilustruje, že rané dětské zážitky mají pro formování naší osobnosti rozhodující význam. Obzvlášť zranitelní jsme vůči podnětům, které k nám v dětství přicházejí od rodičů, a to vzhledem k množství času, který s nimi v té době trávíme, a vzhledem k naší naprosté závislosti na nich.“¹⁶

K oblíbeným hračkám patří míč, kuželky, šlapací autíčko nebo houpací kůň. Dítě prozkoumává své okolí, otevírá krabice, zásuvky. V tomto věku jsou vhodné duté hračky – např. vkládací kostky. Později získává schopnost sestavovat nebo rozkládat různé tvary, dítě se učí koordinaci pohybů, dokáže se pro činnost nadchnout a soustředit se na ni.

V dětských hrách se velice často odráží skutečné situace, které dítě zatím vnímá pouze jako divák. Pomocí hraček nám představuje své zážitky.

„První předstírává hra, jež se objevuje počátkem druhého roku. V ní dítě začíná užívat předměty k jejich obvyklému účelu, avšak v předstírané kapacitě (např. lžičky nebo hřebínky pro panenky užívá k vlastnímu krmení nebo česání). Dítě je stále orientováno na své tělo.

Reorientace k objektům umožňuje dítěti mezi 15 a 21 měsíci započít se zaměřováním této předstírávé hry k hračkám nebo k druhým lidem, a ne už pouze k sobě (např. teď užívá lžičku pro panenky ke krmení panenky, hřebínek pro panenky k česání mamčiných vlasů).

Náhražková předstírává hra, při níž dvouleté a tříleté dítě již užívá předměty k představování něčeho jiného, než jich samých (např. dřevěná kostka je auto, láhev z umělé hmoty je loď).“¹⁷

Když nás dítě vyzve k účasti na jeho hře, neměli bychom ho odbýt, ale snažit se plnit svou úlohu co možná nejlépe.

Toto období je dobou největšího vývoje řeči. Díky hře si dítě může cvičit výslovnost, intonaci a rytmus. K tomu nám mohou posloužit různá říkadla, jednoduché básničky nebo písničky. Dětem bychom měli často zpívat nebo předčítat, sloužíme jim jako vzory, důležitá je tedy správná výslovnost, žádné šišlání a patlání.

¹⁶ Canfield J., Wells H. C.: *Hry pro zlepšení motivace a sebepojetí žáků*, Portál, Praha 1995, s.11, ISBN 80-7178-028-6

¹⁷ Fontana D.: *Psychologie ve školní praxi*, Portál, Praha 1997, s. 52n, ISBN 80-7178-063-4

6.3 Období předškolního věku

Období předškolního věku je zlatou dobou pro hru. Hra je nejdůležitější činností, formou učení a přípravy pro budoucnost. Hry jsou pestřejší a složitější. Dítě se dokáže zabavit samo, ale stále častěji také vyhledává skupinovou činnost. K nejčastěji se objevujícím hrám patří hry napodobující skutečnost (na maminku, na obchod,...). Dítě svou hru neustále zdokonaluje, dokáže vnímat stále více a více detailů, a proto se rozšiřuje škála předmětů, které při hře využívá.

V mateřské škole se děti seznamují s hádankami a hrami didaktickými, jež rozvíjí především jejich intelektuální stránku.

„Sociodramatická hra se obvykle objevuje ve věku pěti let; umožňuje dětem vstupovat do rolí a předstírat, že jsou někdo jiný (např. zdravotní sestra nebo lékař, matka nebo otec).

Uvědomění rolí, které vyznačuje další pokrok, vede děti přibližně od šesti let k ukládání rolí druhým a k vědomému plánování hrových činností.“¹⁸

Velice oblíbenou hračkou se stávají nejrůznější stavebnice, dítě rádo něco vytváří, buduje, třeba i hrady z písku. Hry se zvuky, při nichž se rozvíjí smyslové vnímání, přináší dětem mnoho radosti. Využívají bubínků, píšťalek a vytváří zvuky. Měli bychom dohlédnout na to, aby se děti snažily vytvořit nějakou melodii, nikoli pouhý rámus. Rády se také baví pomocí jazykolamů, říkanek a dalších slovních her.

Jako rodiče a vychovatelé působíme jako dohlížitelé a ochránci. Dítě necháváme hrát samo, bez důvodu do jeho hry nezasahujeme. V případě potřeby jsme připraveni zasáhnout.

6.4 Období školního věku

S nástupem do školy se hra proměňuje a ustupuje učení z pozice dominantní činnosti. Hra je plánovaná a detailně promyšlená. Stále častěji se žáci věnují hrám tvůrčím nebo s pomůckami. V tomto období začínáme pozorovat rozdíly mezi hrami chlapců a dívek. Zatímco chlapci se více věnují sportu, u dívek jsou to ruční práce. Oblíbenou hrou je divadlo, kdy děti nejen něco nebo někoho napodobují, ale velice často se také podílejí na výrobě kulís, maňásků nebo kostýmů.

„Hry s pravidly se objevují od sedmi až osmi let výše; děti postupně nahrazují předstíravé hry hrami se stanovenými pravidly.

Zatímco jiné formy hry obvykle dosahují vrcholu ve věku šesti nebo sedmi let a pak postupně ubývají, hry s pravidly stále nabývají na významu a pod záhlavím „sport“ se mohou

¹⁸ Fontana D.: *Psychologie ve školní praxi*, Portál, Praha 1997, s. 53, ISBN 80-7178-063-4

v patřičné době stát trvalým životním zájmem. Školy podporují tento zájem tak, že nabízejí organizované hry jako součást vzdělávacího programu.“¹⁹

Dítě stále více touží podobat se dospělým, a proto i požadavky na hry a hračky jsou stále náročnější.

6.5 Období adolescence

V období adolescence dochází k úplnému rozdělení hry a učení nebo práce. Stále více se hra přibližuje k charakteru her dospělých. K nejoblíbenějším patří hry skupinové a bojové. Děti láká dobrodružství a nebrání se tak ani velmi nebezpečným akcím. Velice často je tématem jejich her hledání pokladu, odhalování tajemství, třeba i prostřednictvím noční hry. Veliké oblibě se nadále těší stavebnice, jen výrobky, které děti produkují, jsou mnohem složitější. Stále místo zaujímají také hry stolní a společenské, které rozvíjejí nejen intelekt, ale také postřeh a soustředění. Největší zastoupení mají hry sportovní. Důležité je, aby se děti naučily správně přijímat úspěch i neúspěch.

6.6 Dospělost a hry

V dospělosti se funkce hry podstatně mění. Využíváme ji především k odpočinku, načerpání nových sil a ke zpestření běžného pracovního dne. K oblíbeným patří především sportovní hry všeho druhu, luštění křížovek nebo hlavolamů. Dospělí také velice často využívají různých trenažérů, kde cvičí svou zručnost.

„Typickým představitelem herních činností dospělých jsou sportovní hry všeho druhu, s výrazným prvkem soutěživosti. Dospělý se jich účastní jako hráč nebo jako divák; někdy jim zůstává věrný po celý život jako fanoušek.

Dospělí s oblibou pěstují hry společenské, např. šachy, karetní hry, stolní hry (Člověče nezlob se, domino), pohybové hry (kulečník, kuželky, minigolf), intelektuální hry (kvízy, hádanky). Vyhledávanou a oblíbenou hrou dospělých všeho věku je stále luštění křížovek, rébusů, kryptogramů, hlavolamů apod.“²⁰

U některých dospělých se můžeme setkat se zálibou ve sběratelství. Sbírat můžeme v podstatě cokoliv, známky, pohlednice, odznaky, různé modely apod. Pro některé je nejoblíbenější činností modelářství.

¹⁹ Fontana D.: *Psychologie ve školní praxi*, Portál, Praha 1997, s. 53, ISBN 80-7178-063-4

²⁰ Mišurcová V., Fišer J., Fixl V.: *Hra a hračka v životě dítěte*, Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1980, s.122, č. 4 – 31 – 19/1.

U dospělých musíme odlišovat hru od záliby (koníčka). Koníčkem rozumíme nějakou zájmovou činnost, důležité je docílit určitého produktu na základě naší zručnosti. V případě hry jde především o tvůrčí činnost, nikoli finální produkt

Další hry, kterých se dospělí účastní, jsou hry s dětmi a vnoučaty. Neměli bychom se bránit zapojení do dětských her, jsou to důležité chvíle, které trávíme pohromadě a upevňujeme tak naše vzájemné vztahy.

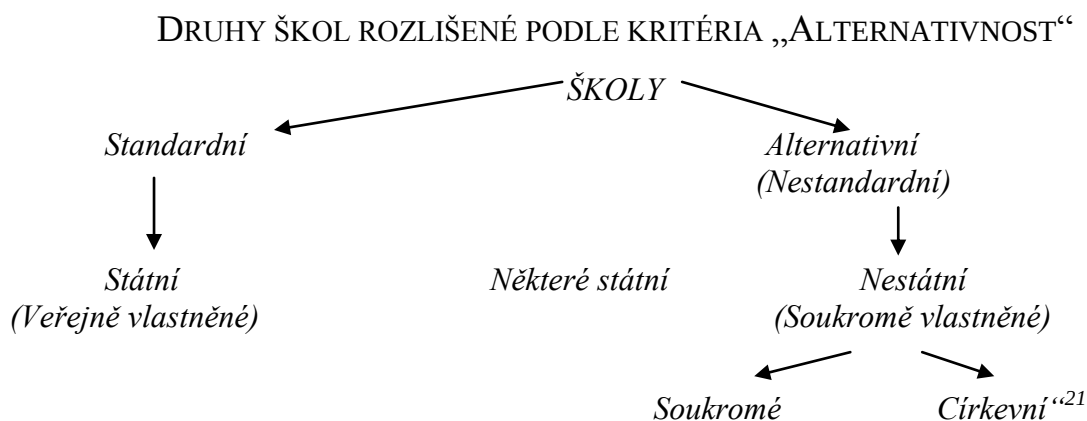
7. Hra a alternativní školství

Proces výchovy a vzdělávání provází vývoj lidské společnosti od nepaměti. Proces se postupně institucionalizoval, a tak začaly vznikat naše školy, které byly státní, církevní, ale také soukromé. Školní docházka se stala povinnou, výchovně vzdělávací proces začal dostávat svou specifickou podobu a pravidla. Podoba školství se do určité míry mění dodnes.

Školy alternativní jsou dnes již součástí mnoha zahraničních vzdělávacích systémů. V České republice jsou prozatím považovány za něco neobvyklého a nového, avšak tento trend se už také začíná pomalu měnit. A tyto školy se pomalu objevují také u nás.

Za alternativní školy považujeme takové, které se odlišují od škol standardních. Jejich odlišnost spočívá především v jiném pojetí organizace školního života a výuky nebo v odlišném způsobu práce a přístupu k žákům. Také způsob hodnocení žáků se liší od toho klasického. Tyto školy se snaží úzce spolupracovat s rodiči žáků a s dalšími institucemi, které mohou být škole prospěšné.

„Za účelem ujasnění komplikovaného pojmu „alternativní škola“ a jeho vztahu k pojmům „státní škola“ a „soukromá škola“ můžeme zavést toto schéma:

²¹ Průcha J.: *Alternativní školy*, Portál, Praha 1996, s.14, ISBN 80-7178-072-3.

Jaké druhy alternativních škol známe, jak vznikaly a jaká je jejich pedagogika? To vše si představíme v následující části.

7.1 Typy alternativních škol

V průběhu 90. let se také v České republice rozšířil zájem o alternativní školy. Od běžných škol se liší svou orientací, organizací, a také metodami. Tradiční školy jsou dost často kritizovány, což nahrává právě školám alternativního typu, ve kterých mnozí spatřují zásadní změny v pojetí výuky.

Tradičním školám je vytýkána jednostranná orientace, především na učení. Zanedbávají komplexní vývoj osobnosti a podceňují zájmy a potřeby jedince. Pracovní tempo, vysoké nároky, nátlak a učení drilem potlačují žákův osobní úsudek a názory. Učitel je autorita, které se neodporuje. Rovněž nefunguje spolupráce rodiny a školy.

Veškeré tyto nedostatky by měla odstranit koncepce alternativního školství. Alternativní školy kladou důraz především na jedince, nikoliv na učivo. Jde jim o komplexní rozvoj osobnosti, o uspokojení žákových potřeb a také rozvinutí jeho tvůrčích schopností. Změny se projevují i ve stylu výuky.

„Nahradit dosavadní „školu učení“ novou „školou tvůrčí“.“²²

Záměry alternativních škol se naplňují v různých podobách dle toho, které cíle ta či ona škola preferuje.

Postupem času se ve světě vyvinulo velké množství alternativních škol, a tak je dosti obtížné dobře se v celém systému orientovat. Chtěla bych se tedy zaměřit alespoň na nejznámější typy těchto škol a ty zde představit.

Většinou rozlišujeme tři hlavní typy alternativních škol:

1. klasické reformní školy
2. církevní (konfesní) školy
3. moderní alternativní školy.

Avšak ani toto dělení není zcela konečné. Pod každou skupinou nalezneme několik nejvýznamnějších příkladů.

Hovoříme-li o klasických reformních školách, měli bychom si pod tímto pojmem vybavit především školy: waldorfského, montessoriovského, freinetovského, jenského a daltonského typu. Církevní školy mohou být: katolické, židovské, protestantské a další. Nejvíce příkladů nalezneme u třetí skupiny, moderní alternativní školy, kam patří: školy s otevřeným

²² Svobodová J., Jůva V.: *Alternativní školy*, Paido, Brno 1995, s. 6, ISBN 80-85931-00-1

vyučováním, školy 21. století, nezávislé školy, mezinárodní školy, zdravé školy, integrované školy, školy hrou a mnoho a mnoho dalších.

Některé z těchto škol si v následujících částech představíme podrobněji.

7.2 Waldorfská škola

Patrně jeden z nejznámějších typů reformní školy u nás. Za zakladatele tohoto typu škol je považován rakouský filosof a pedagog Rudolf Steiner, který vytvořil tzv. antroposofickou koncepci. V podstatě se jedná o filosoficko – pedagogické názory na výchovu člověka. Původní teorie byla poprvé realizována prostřednictvím alternativní školy v obci Waldorf, odtud tedy název Waldorfská škola. Školy se rozšiřovaly nejprve v Německu a později dále do jiných zemí světa.

Pro Waldorfskou školu je charakteristická 12letá školní docházka, které většinou předchází škola mateřská a navazuje na ni 13. ročník, připravující žáky k maturitě a také na pozdější přijetí i na státní vysoké školy. Výchova a vzdělání je zaměřena především na to, aby podněcovala a rozvíjela aktivitu jednotlivých žáků, jejich potřeby a zájmy. K hodnocení žáků jsou využívány slovní charakteristiky, které oceňují výkony jednotlivých žáků, ale obsahují také doporučení pro jejich další studium. Učivo je realizováno v určitých časových blocích, v nichž se žáci soustavně věnují určitému tématu. Učitelé nejsou v těchto školách vázáni osnovami a vytváří studijní plány společně s žáky tak, aby vyhovovali jejich potřebám. Důležité je také rozvíjení vzájemné spolupráce mezi žáky. Vedení této školy není v rukou ředitele, ale celého učitelského sboru ve spolupráci s rodiči a sdružením přátel školy. Názory na tuto školu a její pedagogiku se různí, jedni ji vychvalují a říkají, že je tu konečně „škola hrou“, druzí naopak kritizují. Nezbývá nám, než to ponechat na úsudku každého z nás.

Organizace a hodnocení vyučování:

Výuka je organizována v tzv. Epochách, což jsou pevně stanovené vyučovací jednotky, které mají určitý obsah. Soustředí se pouze na jednu věc tak dlouho, jak je to nutné.

„Epochu tvoří spojené dvě až tři vyučovací hodiny, v nichž se probírá jeden předmět po dobu tří až šesti týdnů.

S tím souvisí rozdělení předmětů na hlavní a odborné, teoretické, umělecké a praktické.“²³

²³ Svobodová J., Jůva V.: *Alternativní školy*, Paido, Brno 1995, s. 18, ISBN 80-85931-00-1

Výhodou epochového vyučování je, že sám učitel má dostatek času důsledně se připravit na období výuky nejen po stránce obsahové, ale také metodické. Má možnost probrat s žáky látku do detailů. Žáci nepoužívají žádné běžné učebnice, místo nich každý vlastní epochový sešit, do kterého si zaznamenává vše potřebné.

Výhodou epochového vyučování je, že výuka není roztržena na jednotlivé předměty, naopak umožňuje detailnější proniknutí k jádru probírané látky. Tvůrcem učebního plánu je učitel. Tento plán tvoří jako spirálu, epochy se po půl roce opakují, většinou v jiných souvislostech a na jiné úrovni.

Ve Waldorfské škole neexistuje zkoušení, žáci se pravidelně přesvědčují o svých znalostech a tomu přizpůsobují svou výuku. Na konci školního roku obdrží každý žák jediné vysvědčení s písemným hodnocením, které popisuje nejen dosažené vědomosti a dovednosti, ale také upozorňuje na oblasti, kde je nutné přidat. Toto hodnocení je s každým žákem osobně probráno.

7.3 Montessoriovská škola

Název této školy je podle Marie Montessoriové, italské lékařky a pedagožky, která se věnovala nejprve mentálně postiženým dětem a bojovala za jejich práva. Při své práci vycházela nejen ze svých zkušeností, ale také z vlastních výzkumů. Každé dítě je jedinečným individuem a má určité potřeby a touhy. Samozřejmě na sobě pracuje, učí se a rozvíjí.

Úkolem výchovy je připravovat prostředky a podněty pro správný vývoj každého dítěte. Důležitou roli hraje předem připravené prostředí se speciálními pomůckami, díky nimž dítě poznává okolní svět.

„ V procesu učení, kdy vychovatel ustupuje do pozadí, je rozhodující vnitřní tvořivost dítěte. Montessoriová hovořila o tzv. fenoménu polarizace pozornosti (fenomén Montessori), který objevila, když pozorovala děti při práci – hře. Jedná se o mimořádně silné a dlouhé soustředění na určitou činnost, jehož je schopné i malé dítě. Při tomto zaujetí se dítě vnitřně rozvíjí a mění. Vzdělávací princip montessoriovské pedagogiky lze shrnout do požadavku dítěte vůči vychovateli: „ Pomoz mi, abych to mohl udělat sám “. “²⁴

Pro tento druh pedagogiky je specifické slučování dětí různého věku a odmítání přesného dělení na jednotlivé ročníky. V těchto skupinách by mělo docházet k harmonickému soužití jednotlivých členů, vzájemnému respektování a rozvíjení vlastní osobnosti.

„ Vývoj dítěte je spojen s tvůrčím uvolněním jeho přirozené psychické a fyzické aktivity. Přirozený vývoj dítěte rozdělila autorka do 4 stupňů:

²⁴ Průcha J.: *Alternativní školy*, Portál, Praha 1996, s.27, ISBN 80-7178-072-3.

1. *Od narození do 6 let, kdy se navazují první společenské vztahy a tvoří se vztah k dospělým.*
2. *Od 7 do 12 let života, což je doba relativního klidu, růstu, tělesného vyspívání, rozšiřování společenských kontaktů, vystoupení z rámce rodiny a domácího vlivu, probouzení smyslu pro morálku, snaha pochopit řád okolního světa.*
3. *Od 12 do 18 let, kdy se projevuje sklon k sociálním pocitům, probíhá kulturní vývoj a vnitřní přestavba, pocit jáství.*
4. *Od 18 roku života až do ukončení vysoké školy pokračuje vlastní nalézání a rozhodování, oddělování se od rodiny.*²⁵

Montessoriovská škola, stejně jako škola Waldorfská, dosáhla rovněž mezinárodního rozšíření, i když ne takového. A také informovanost o této škole je prozatím mnohem nižší. První školy tohoto typu vznikaly v Holandsku a v Německu.

7.4 Freinetovská škola

Zakladatelem této alternativní školy byl francouzský učitel Célestin Freinet, který přišel s myšlenkou tzv. pracovní školy. Cílem jeho pedagogiky měla být třída, která by byla rozdělena na jednotlivé pracovní kouty, kde by se žáci individuálně nebo ve skupinách věnovali nejrůznějším činnostem z oblasti přírodních věd, domácích prací apod.

Freinetovská škola je nejvíce rozšířena ve Francii, přesto se tento typ školy v pravém slova smyslu vyskytuje dost ojediněle.

Mezi nejdůležitější prvky této pedagogiky patří: mnohostranně rozčleněný pracovní prostor ve školní třídě, individuální pracovní plány pro každého žáka, různé druhy kartoték, nástěnky, kde jsou zveřejňovány pochvaly, kritiky a pracovní výsledky žáků.

*„Základním principem, na kterém staví Freinet svůj výchovný systém, je **aktivnost**. Jemu však nejde o jakoukoliv aktivitu, ale konkrétně o **aktivitu pracovní**.*

Práce bude principem, motorem a filosofií národní pedagogiky.

*Práce, která stojí v centru Freinetova zájmu, má **uspokojovat přirozené potřeby žáků**. Těmito potřebami jsou snaha vyjádřit se, komunikovat s druhými, něco vytvářet.*

*Má-li být výchova svobodná, je zapotřebí, aby dítě mělo **možnost si práci volit**, a to jak ve skupině, tak i individuálně.*

*Freinet buduje celou svou výchovu na **radostné a tvůrčí atmosféře**.*²⁶

²⁵ Svobodová J., Jůva V.: *Alternativní školy*, Paido, Brno 1995, s. 27, ISBN 80-85931-00-1

²⁶ Svobodová J., Jůva V.: *Alternativní školy*, Paido, Brno 1995, s. 41, ISBN 80-85931-00-1

Hodnota této alternativní školy nespočívá tolik na teoretických poznatcích, ale mnohem více na rozvoji nejrozličnějších pracovních pomůcek.

7.5 Jenská škola

Zakladatelem této školy je německý pedagog Peter Petersen, který se snažil o vznik „nové výchovy“. Jenská škola se tak stala jakousi syntézou různých reformních pedagogických hnutí. K nejdůležitějším rysům této pedagogiky patří: žáci nejsou dělení podle určitých ročníků, ale podle věku. Dopředu se stanovuje týdenní rytmický plán, školní třída nemá klasickou podobu, je jako „obývací pokoj“, na jehož podobě se podílejí žáci. Ani vysvědčení nemá tradiční podobu. Hlavním cílem je vytvořit takové učební prostředí, které bude pro žáky podnětné. Pro tuto pedagogiku je důležitý rozvoj dětské osobnosti.

*„Základem školy je podle jenského plánu „školní pospolitost“ (Schulgemeinschaft). Její jádro netvoří jako dosud třída, ale přirozená skupina, která by měla odpovídat situaci v normálním životě. Tato přirozená skupina vzniká na základě dobrovolného a svobodného seskupování se žáků. Deset školních let rozdělil Petersen do **čtyř věkových skupin**. Každá věková skupina má pevně vypracovaný **týdenní plán učiva**.*

*Rozvrh učiva není řešen v Jenském plánu v tradičních vyučovacích předmětech a vyučovacích hodinách, ale v tzv. **kurzech** (povinných a volitelných), které mají být přizpůsobeny možnostem i pracovnímu rytmu dětí.“²⁷*

7.6 Daltonská škola

Vznikla na základě činnosti americké učitelky Helen Parkhurstové a byla pojmenována podle experimentální školy v Daltonu.

Tato pedagogika kladla důraz především na svobodu jednotlivých žáků a jejich vlastní zodpovědnost. Pro každého žáka byl vytvořen vlastní měsíční učební program, který obsahoval také výsledky práce, jichž měli žáci dosáhnout. Žák má možnost pracovat svým vlastním tempem a zodpovídá tak za své výsledky.

*„Hlavní myšlenkou Daltonského plánu je zrušení tradičního systému vyučovacích hodin i organizace práce žáků ve třídách. H. Parkhurstová poprvé rozdělila učebnu do **předmětových okrsků** (subject corners) podle ročníků a vybavila je potřebnými pomůckami. Umožnila tak samostatné získávání vědomostí a individualizaci výuky.“*

²⁷ Svobodová J., Jůva V.: *Alternativní školy*, Paido, Brno 1995, s. 47, ISBN 80-85931-00-1

„Každý žák totiž uzavírá s učitelem smlouvu, stvrzuje ji svým podpisem a dostává program práce na jeden měsíc pro každý předmět zvlášť. Na začátku roku se program pro jednotlivé žáky sestaví na základě testem zjištěného nadání a stavu vědomostí každého dítěte.“²⁸

Daltonská škola má své příznivce, kteří její přínos vidí především v rozvíjení tvořivosti jednotlivých žáků a v určité svobodě, která jim je ponechána. Naopak její odpůrci kritizují přílišné spoléhání na žakovu aktivitu a také nedostatečné opakování učiva, které je pro zapamatování velice důležité.

7.7 Církevní školy

Jedná se o nestátní alternativní školy, které mají ve světě dlouhou tradici. Jejich počet je v jednotlivých zemích světa různý.

Charakteristickým znakem těchto škol je například to, že se do svých učebních plánů snaží zařazovat takové předměty, se kterými se v běžných školách většinou nesetkáme nebo jen v podobě předmětů volitelných. Velký důraz je také kladen na výuku cizích jazyků. Většinou se s jejich výukou začíná mnohem dříve než na jiných školách a také počet hodin je o něco větší.

Dalším důležitým znakem těchto škol je výuka náboženství a obdobných předmětů. Alternativa těchto škol tkví i v tom, že některé z těchto škol připravují své absolventy pro budoucí povolání, které může mít spojitost právě s náboženstvím nebo obdobnými obory.

7.8 Moderní alternativní školy

Tímto termínem můžeme souhrnně označit všechny alternativní školy, které nejsou přímo odvozovány od klasických reformních škol a nejsou ani zřizovány žádnými církevními společenstvími.

Moderních alternativních škol je obrovské množství a vyskytují se v mnoha zemích světa. Názvy těchto škol se v jednotlivých zemích liší, a také jejich výčet je tak obsáhlý, že je téměř nemožné popsat je všechny. Navíc se každý rok objevují školy nové, které se chtějí svou pedagogikou také mnohdy odlišovat od ostatních. Ve většině případů se jedná o školy soukromé, jen výjimečně státní.

Moderní alternativní školy vznikají především z iniciativy rodičů nebo učitelů, kteří tak vyjadřují svou nespokojenost s charakterem tradiční pedagogiky. Některé z pedagogických názorů se podobají názorům klasických reformních škol, avšak většinou

²⁸ Svobodová J., Jůva V.: *Alternativní školy*, Paido, Brno 1995, s. 33, ISBN 80-85931-00-1

jsou zde uplatňovány mnohem radikálněji. Jde například o zapojení rodičů do mimoškolních aktivit, uplatňování projektové výuky, omezení konkurenčního boje mezi žáky a další.

Pro tyto školy je charakteristická také vysoká míra dynamiky. Nevytváří se v rámci jedné vymezené koncepce, ale jsou stále hnány dopředu a neustále se proměňují.

8. Místo pro hru v nové koncepci školství

Názory na české školství se velice různí. Některé říkají, že úroveň našich škol je vysoká, jiné to naopak popírají. Úsudek si musí udělat každý sám.

Velikou změnou bylo zavedení „Rámcových vzdělávacích programů“ do českých škol. Tento program je jakýmsi obecným předpisem pro jednotlivé stupně vzdělání. Každá škola si musí na jeho základě vypracovat svůj vlastní program, tzv. „Školní vzdělávací program“. Hlavní body tohoto programu tvoří: identifikační údaje, charakteristika školy, charakteristika ŠVP, učební plány, osnovy a v neposlední řadě pravidla pro hodnocení žáků. Součástí posledního bodu je také autoevaluace školy, jejíž výsledky slouží jako zpětná vazba. Na jejím základě dochází k úpravám stávající činnosti a je prostředníkem pro další práci školy.

Veliký důraz se klade na rozvoj klíčových kompetencí. Ty představují souhrn vědomostí a dovedností důležitých pro osobní rozvoj každého jedince. Cílem je vybavit každého žáka souborem těchto kompetencí. K tomu musí směřovat veškerá naše aktivita, činnost i obsah vzdělání.

V souvislosti s touto koncepcí jsou také kladeny větší požadavky na pedagogy, kteří se mají snažit uvádět do praxe nové postupy a metody výuky.

Čas nám ukáže, zda nastoupená nová cesta ve výuce a vzdělávání, se kterou se mnohé školy teprve sžívají, je ta správná a dovede nás k cílům, které jsme si předsevzali.

ČÁST EMPIRICKÁ

9. Průzkum na ZŠ

Průzkum, který jsem se rozhodla zařadit do této práce, je zde spíše pro zajímavost. Získaná data nelze pokládat za směrodatná, neboť cílová skupina oslovených respondentů byla vybírána jednorázově, náhodně a pouze na jedné základní škole. Prostřednictvím dotazníků jsem oslovila pedagogy a studenty základní školy v Přelouči.

Do svého průzkumu jsem volila otázky uzavřené i otevřené, a to proto, že jsem chtěla dát všem respondentům dostatečný prostor pro vyjádření vlastního názoru k dané problematice. Otázky jsem se snažila řadit tak, aby na sebe chronologicky navazovaly a byly co nejsrozumitelnější. Doufám, že se mi díky těmto dotazníkům podaří zjistit nejen to, jaká je skutečná situace v současné škole, ale také to, jak si vyučující představují ideální výuku. Zda je hra do školní výuky zařazována, jak často a jaké zkušenosti s touto metodou mají samotní pedagogové.

9.1 Struktura průzkumu

Hra, jako vyučovací metoda na II. stupni ZŠ

Cíl průzkumu: Zmapovat zastoupení hry jako vyučovací metody ve výuce, jak často je tato metoda využívána, v jakých předmětech. Které další vyučovací metody jsou nejčastější („nejosvědčenější“).

Stručná definice problému: Trendem v současném vyučování se stává stále silnější tlak na vyučující a jejich metody. Neustále se volá po nových a kreativnějších vyučovacích hodinách. Jádrem výzkumu by tak mělo být zastoupení vyučovacích metod v hodinách na II. stupni ZŠ.

Základní výzkumná otázka: Kolik vyučujících využívá hru a jiné alternativní metody ve své výuce?

Odůvodnění výběru: S reformou školství a se vznikem Rámcových vzdělávacích programů se stále častěji hovoří o nových, zábavnějších a účinnějších vyučovacích metodách. Kolik základních škol se už k Rámcově vzdělávacímu programu připojilo? Jaké metody při výuce využívají? Jsou rodiče ovlivněni způsobem a formou výuky při výběru ZŠ?

Technika sběru dat:

- Dotazník (respondent odpovídá písemně na otázky připraveného formuláře.)
Dotazník bude ve 2 verzích pro vyučující a žáky.
- Demonstrativní výuka (třída rozdělená na poloviny, jedna polovina vyučována klasickým způsobem, druhá pomocí alternativních metod => Test porovnání znalostí žáků.)
- Rozhovor s učiteli

Hypotézy:

- Žáci se učí lépe pomocí hry než drilem.
- Učení hrou není dostatečně trvalé a pevné oproti tomu klasickému.
- Vyučující jsou zvyklí na klasické metody a upřednostňují je před metodami novými.
- Některá školní zařízení postrádají dostatečné materiální vybavení pro zefektivnění výuky.

9.2 Dotazníky

Dobrý den, jmenuji se Alena Machová. Píši diplomovou práci, která se týká didaktické hry jako vyučovací metody. Chtěla bych Vás touto cestou poprosit o vyplnění dotazníku, který pak bude dále zpracováván a použit v mé práci. Předem děkuji za spolupráci a přeji mnoho pracovních úspěchů.

- Věk: 20 – 30 31 – 40 41 – 50 51 – 60
- Aprobace:

1. Jaké vyučovací metody používáte v hodinách českého jazyka?

☐ Vysvětlování	☐ Pracovní činnosti
☐ Přednáška	☐ Návuk dovedností
☐ Rozhovor	☐ Výzkum
☐ Diskuse	☐ Výklad
☐ Beseda	☐ Skupinová práce
☐ Dramatizace	☐ Práce s obrázky
☐ Písemná práce	☐ Poslech
☐ Kompozice	☐ Videoprojekce
☐ Práce s textem (knihou, citátem)	☐ Inscenace
☐ Pozorování	☐ Burza nápadů
☐ Demonstrace	☐ Samostatná práce
☐ Projekce	☐ Individuální vyučování
☐ Exkurze	☐ Projekt
☐ Didaktická hra	☐ Práce v terénu
☐ Laboratorní práce	☐ JINÉ:.....

2. Jaký je nejčastější průběh vaší vyučovací hodiny? (popř. Jak byste to chtěli změnit?)

REALITA:.....
.....
.....
.....

IDEÁL(ZMĚNA):.....
.....
.....
.....

3. Co si představujete pod pojmem didaktická hra?

.....
.....
.....

4. Jak často používáte při svých hodinách didaktickou hru?

- ☐ Často
- ☐ Přiměřeně
- ☐ Méně často
- ☐ Vůbec

5. Nejčastější didaktická hra, podoba hry?

Př.:

* vždy stejná struktura hry

* každá hra je jiná

6. Díky kterým metodám, podle Vás, si žáci nejlépe osvojí (zapamatují) učivo?

TRADIČNÍ (výklad, vysvětlení,...)

ALTERNATIVNÍ

7. Odkud čerpáte inspiraci pro vedení své výuky (pro hry)?

VYUČOVACÍ METODY

LITERATURA

8. Kterým vyučovacím metodám dáváte přednost?

.....

9. Myslíte si, že existuje dostatek vhodné literatury?

- ☐ Ano
- ☐ Ne

10. Uveďte některé literární tituly, které znáte (čerpáte z nich), jak tyto knihy (časopisy,...) hodnotíte?

LITERATURA:

.....

HODNOCENÍ:

.....

11. Vlastní názory a připomínky (lze rozvést na zvláštní list).

Milí studenti, jmenuji se Alena Machová. Píši diplomovou práci, která se týká didaktické hry jako vyučovací metody. Tímto bych Vás chtěla poprosit o vyplnění tohoto dotazníku, který pak bude dále zpracováván a použit v mé práci. Předem děkuji za spolupráci a přeji mnoho studijních úspěchů.

- Třída (ročník):

1. S jakou vyučovací metodou se v hodinách českého jazyka setkáváte nejčastěji?

- ☐ Vysvětlování
- ☐ Přednáška
- ☐ Rozhovor
- ☐ Diskuse
- ☐ Beseda
- ☐ Dramatizace
- ☐ Písemná práce
- ☐ Kompozice
- ☐ Práce s textem (knihou, citátem)
- ☐ Pozorování
- ☐ Demonstrace
- ☐ Projekce
- ☐ Exkurze
- ☐ Didaktická hra
- ☐ Laboratorní práce
- ☐ Pracovní činnosti
- ☐ Nácvik dovedností
- ☐ Výzkum
- ☐ Výklad
- ☐ Skupinová práce
- ☐ Práce s obrázky
- ☐ Poslech
- ☐ Videoprojekce
- ☐ Inscenace
- ☐ Burza nápadů
- ☐ Samostatná práce
- ☐ Individuální vyučování
- ☐ Projekt
- ☐ Práce v terénu
- ☐ JINÉ:.....

2. Jaký je nejčastější průběh vaší hodiny českého jazyka?

.....
.....
.....

3. Jak byste si představovali průběh ideální hodiny českého jazyka? (popsat od začátku do konce)

.....
.....
.....

4. Používají vaši učitelé v hodinách českého jazyka metodu hry?

- ☐ Ano
- ☐ Ne
- ☐ Jakou, př.:

5. Díky kterým metodám si nejlépe zapamatujete učivo?

VYUČOVACÍ METODY

JINÉ (např.: vlastní) METODY

6. Používáte nějaké pracovní sešity či jiné materiály mimo učebnic?

9.3 Vyhodnocení dotazníků

Během průzkumu bylo celkem osloveno 130 respondentů. 10 z řad pedagogů, 120 z řad žáků od 6. do 9. třídy.

Průzkum byl anonymní, pouze byla označena věková hranice.

K jednotlivým bodům dotazníku lze uvést následující hodnocení:

Dotazníky pro žáky:

Otázka č. 1. - vypracována tabulka

Vyučovací metody	Procenta
Beseda	1,69%
Pozorování	2,54%
Individuální výuka	3,39%
Dramatizace	3,39%
Projekt	4,24%
Práce s obrázky	5,93%
Burza nápadů	7,63%
Videoprojekce	8,47%
Poslech	9,32%
Exkurze	11,86%
Kompozice	12,71%
Přednáška	22,03%
Rozhovor	24,58%
Didaktická hra	35,59%
Skupinová práce	42,37%
Diskuze	44,92%
Výklad	66,10%
Samostatná práce	72,03%
Práce s textem	75,42%
Písemná práce	80,51%
Vysvětlování	97,45%

Otázka č. 2. – téměř všichni žáci se shodli na tom, že průběh hodiny je následující:

Začátek hodiny = přivítání učitele se žáky, rámcové seznámení se s programem hodiny

Opakování učiva = možno provést i krátkou prověrkou znalostí (pětiminutovka)

Výklad nové látky, provedení zápisu, poznámky k učivu.

Shrnutí = procvičování látky, práce s učebnicí nebo pracovními texty, zde se otevírá možnost pro zapojení hry do vyučovacího procesu.

Otázka č. 3. – převážné většině žáků popsaný výukový model vyhovuje. Jako alternativu ideální hodiny někteří uvádějí častější využití her, práci na projektech, exkurze, samostatnou činnost nebo práci ve skupinkách.

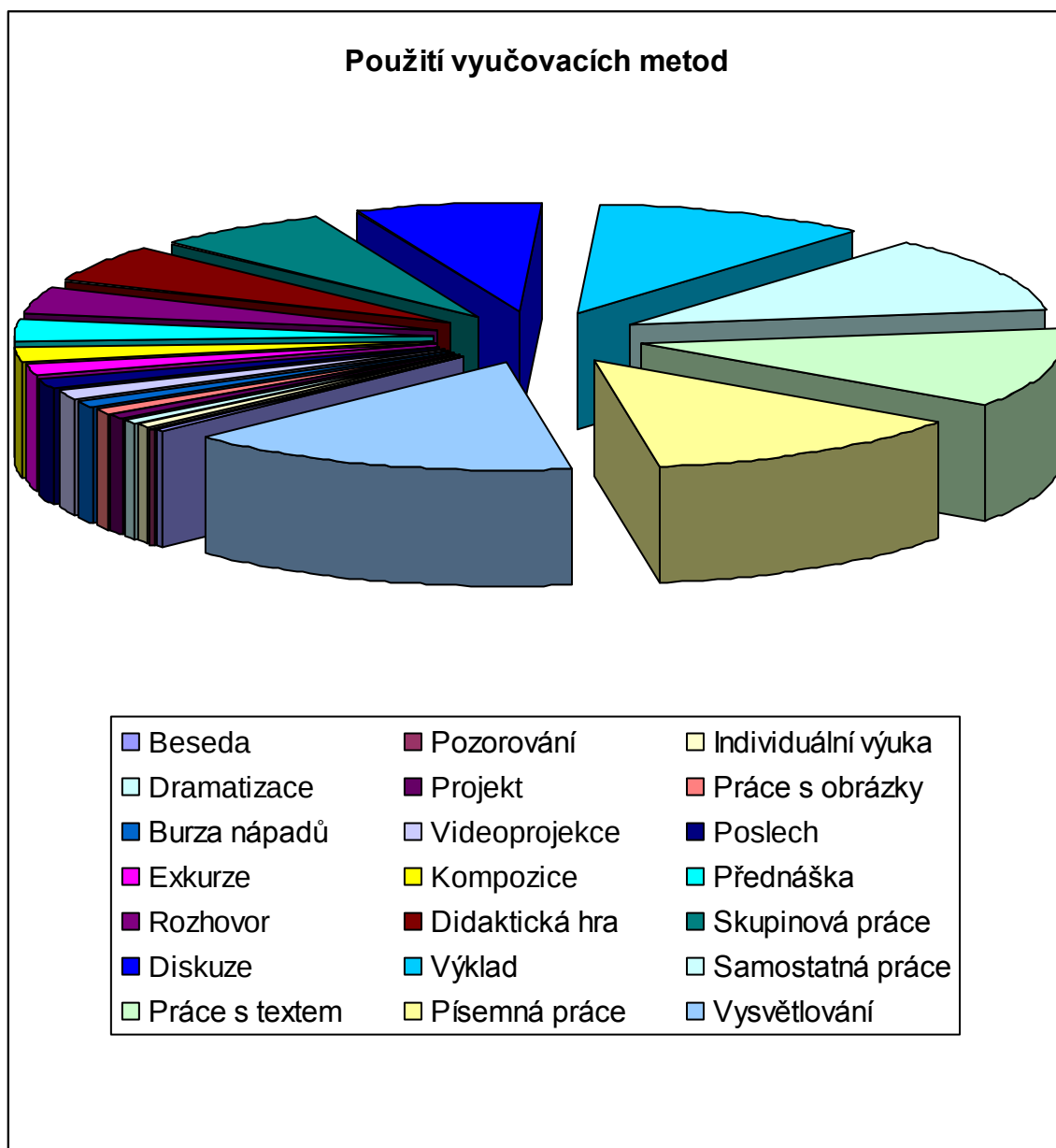
K „extrémním představám ideální hodiny patřilo např. vyučování bez zkoušení, možnost volné činnosti, sledování televize nebo videoprojekce.

Otázka č. 4 – z hodnocení vyplynulo, že hry jsou používány spíše výjimečně.

Otázka č. 5 – Metody, které žáci nejčastěji využívají k zapamatování učiva: hlasité čtení, opisování, opětovné vysvětlení látky, přehrávání zvukového záznamu nebo procvičování z učebnice.

Otázka č. 6 – Při výuce jsou kromě učebnic využívány pracovní sešity nebo alespoň okopírované pracovní listy.

Grafické vyjádření 1. otázky a tabulkových hodnot:

Dotazníky pro učitele:

Otázka č. 1 – Vyučovací metody, kterých pedagogové nejčastěji ve svých hodinách využívají, se v podstatě shodují s metodami, které již uvedli samotní žáci. (viz. Tabulka a graf).

Otázka č. 2 – Reálný průběh hodiny je standardní: opakování učiva, výklad nové látky, procvičování.

Jako ideální změnu by učitelé uvítali lepší dostupnost výukových materiálů, snížení administrativy a počtu žáků ve třídách. Tím by se zlepšila komunikace, aktivita a motivace žáků.

Otázka č. 3 – Za didaktickou hru pedagogové považují takovou činnost, která má určitý výchovný a vzdělávací záměr, vyplývá z ní nějaké poučení a rozvíjí se žákovy kompetence.

Otázka č. 4 – Hra je ve výuce používána spíše výjimečně, a to především kvůli časové náročnosti na její přípravu.

Otázka č. 5 - K nejčastěji využívaným hrám patří jazykové doplňovačky a skrývačky.

Otázka č. 6 – Pro zapamatování učiva jsou stále nejvíce upřednostňovány tradiční metody výuky.

Otázka č. 7 – Inspirací pro vedení výuky jsou dílem vlastní nápady, dílem poznatky ze školení, náměty z časopisů, a také odborná literatura.

Otázka č. 8 – Přestože existuje pestrá paleta nejrůznějších metod, učitelé většinou preferují klasickou výuku.

Otázka č. 9 - Většina z dotazovaných pedagogů nemá dostatečný přehled o stavu vhodné literatury na téma: Hra.

Otázka č. 10 – Příklady literatury využívané ve výuce:

- Simona Pišlová – Jazykové hry
- Květoslava Ječná – Nuda při češtině? Ani nápad!
- Jitka Šnorková – Víš nebo uhodneš?

Otázka č. 11 – Většina pedagogů se shoduje na tom, že hry jsou ve výuce málo využívány především pro jejich náročnost na přípravu. Dalším důvodem je nekázeň žáků, většina z nich bere hru jako uvolnění a příležitost k vyrušování nikoli k učení.

9.4 Závěry z průzkumu vyplývající

Do své práce jsem tento průzkum zařadila především pro zajímavost. Výsledky, které z něho vyplývají nelze pokládat za obecně platné, neboť sběr dat probíhal pouze na jedné základní škole. Zajímalo mne, zda se potvrdí nebo naopak vyvrátí mé hypotézy.

V předešlé kapitole jsou rozebrány jednotlivé otázky dotazníku sestaveného pro žáky i pedagogy. Z vyhodnocených dotazníků vyplývá, že v našich školách jsou stále preferovány metody tradiční výuky. Průběh hodiny, se kterým se setkáváme nejčastěji, můžeme rozdělit do tří hlavních částí: 1) Úvod a motivace; 2) Výklad nové látky; 3) Shrnutí a procvičování. Nové vyučovací metody jsou do výuky zařazovány jen velice zřídka. Příčinou je především nedostatek času na přípravu, náročnost jejich organizace, a také obava z udržení kázně. Žáci velice často pokládají hru za zdroj zábavy a nikoli poznatků.

Můžeme tedy říci, že z předem stanovených hypotéz se nám jasně prokázala pouze jediná. Z průzkumu vyplynulo, že žáci se lépe učí drilem, nikoliv hrou, a také pedagogové stále upřednostňují tradiční metody před těmi novými. Někdy to zdůvodňují tím, že nové metody nejsou ještě osvědčené, propracované a natolik zažité, abychom je používali v denní praxi. Jindy naopak nedostatečným zázemím a materiálním vybavením. Myslím si, že záleží na přístupu každého pedagoga, jak a čím se bude snažit své žáky motivovat a zapojit do vzdělávacího procesu. Na trhu se v poslední době objevuje široká škála odborné literatury věnující se tématu didaktických her a také technické vybavení mnohých škol se neustále zdokonaluje.

ČÁST PRAKTICKÁ

10. Hry ve školní praxi

Hra je pro děti přirozenou činností, která rozvíjí jak jejich motoriku, tak psychiku. Díky hrám můžeme dětem pomoci překonat veškeré zábrany, jako je tréma, strach nebo nejrůznější komplexy, s nimiž vstupují do školních tříd. Jako pedagogové bychom měli být velice pozorní a vnímaví k potřebám svých žáků. Pokud dokážeme správně definovat problémové oblasti, dokážeme také vybrat vhodnou hru, jejímž prostřednictvím se můžeme pokusit vzniklé problémy eliminovat. Jak už jsme se dozvěděli z kapitoly 4., klasifikace her je velice pestrá. Většina her je rozdělena právě podle svého zaměření, na utužování kolektivu, pro zlepšení mluveného a výrazového projevu nebo také na posílení sebevědomí.

Každý z nás, ať už jsme dětmi, žáky nebo dospělými, si rád hraje. Hra nám přináší zábavu, uvolnění, odreagování, a tak si většinou ani nevšimneme, že se jejím prostřednictvím také učíme. Proto by každá hra měla být nenucená a žáky bavit, jedině tak splní svůj účel. Ve většině případů nemusíme žáky nabádat k pozornosti, neboť se do samotné činnosti aktivně zapojují a jejich zájem je tak přímo spojen s daným úkolem. Radost ze hry, vzbuzený zájem a obměna obvyklých činností jsou pro žáky zdrojem nejen určité zábavy, ale především poznání, které je díky hře trvalejší a hlubší. Přece jen si každý z nás snadněji vybaví právě to, co má spojeno s nějakým zvláštním zážitkem, než to co mu někdo nadiktuje jako zápis do sešitu.

Zařazování her do výuky není tak jednoduché, jak se na první pohled zdá.

*„Proti zavádění her do školního vyučování se někdy namítá, že hlavně ve vyšších třídách není dost času na hraní. Proti této námitce stavím hlavní zásadu, které je nutno dbát, když zavádím hry: **hra musí být do vyučování zařazena systematicky s jasným cílem pro výuku, nikoli náhodně** (např. na procvičování probrané látky).“²⁹*

Hry musíme zařazovat do výuky tak, aby splnily svůj účel – věnovaly se probírané látce.

„Další námitkou proti zavádění her do vyučování bývá, že hra uvolňuje kázeň.“³⁰

Při zavádění her do výuky bychom si měli být jisti, že atmosféra ve třídě a vztahy mezi učitelem a žáky jsou natolik pevné, že třídu dokážeme kázeňsky zvládnout. Dbáme na to, aby se do hry zapojili všichni žáci a často se střídali. Dokážeme-li propojit učení a hru, dosáhli jsme toho nejlepšího výsledku.

²⁹ Koten T.: *Škola? V pohodě!*, Hněvín, Most 2006, s. 31, ISBN 80-86654-18-4.

³⁰ Koten T.: *Škola? V pohodě!*, Hněvín, Most 2006, s. 32, ISBN 80-86654-18-4.

10.1 Jak u žáků vzbudit zájem

Nejdůležitějším prvkem je vzbudit v žácích zájem. Toho můžeme docílit právě tím, že naše vyučování nebude nuda! Výuka by měla být dynamická, pestrá a veselá.

„Lepší je „ztratit“ 5 minut hrou, kterou se žáci něco naučí, či je obohatí, než jen striktně sedět, drilem se učit s rukama za zády.“³¹

Učitel by měl dbát na zájmy svých žáků a z nich vycházet. Jejich prostřednictvím nadchnout žáky pro výuku a motivovat je tak k bližšímu poznání prostřednictvím učení. Motivaci a činnost žáků ovlivňuje řada faktorů ať už ve větší či menší míře. Jedním z hlavních činitelů je prostředí a jeho atmosféra. Každý žák by se měl ve třídě cítit bezpečně, mít pocit opory a sounáležitosti s kolektivem. Pokud žák vidí, že jeho práce má dobré výsledky, prospívá ostatním a dostane za ni pochvalu, roste jeho sebedůvěra, ale také zájem o učivo. V opačném případě může dojít k tomu, že žák ztratí o učení zájem úplně a tak i jeho výsledky jsou stále horší.

„Měřítkem kvality práce učitele není to, jak dobře umějí děti násobilku nebo hrát na housle, ale to, s jakou chutí se tyto věci učí.“³²

Díky pestré, nápadité a hravé výuce se učitel stane u žáků oblíbeným. Příznivá atmosféra mu pak může pomoci zvládat kázeň žáků a případné vzniklé problémy snadněji rozřešit. Žák, který bude ve škole spokojený, bude mít i lepší výsledky, což by měli ocenit především rodiče. Dosáhneme tím všeobecné spokojenosti.

10.2 Význam zařazování her do výuky

Jak už jsme si řekli, hra pro nás znamená v podstatě přirozenou, ale velice důležitou činnost. Měli bychom dbát na to, aby každá hra, kterou se rozhodneme do výuky zařadit, byla pro žáky lákavá a vzbudila v nich zájem. Měla by odpovídat věkovým schopnostem žáků, mít jasná a srozumitelná pravidla, která budou dodržována. Každá hra musí mít stanovený přesný cíl. Dbáme na to, aby se do hry zapojili všichni, aby i ti slabší měli možnost vyniknout a být tak úspěšní.

Žáci si prostřednictvím her posilují sebevědomí, učí se komunikovat a spolupracovat s ostatními. Díky tomu dokážou reagovat na vzniklé situace, prožívat shodu, ale také rozpory. Každou hru volíme tak, aby rozvíjela alespoň některou z našich dovedností a nebyla jen prostředkem, který nám pomůže ukrátit si ve škole dlouhou chvíli.

³¹ Koten T.: *Škola? V pohodě!*, Hněvín, Most 2006, s. 15, ISBN 80-86654-18-4.

³² Koten T.: *Škola? V pohodě!*, Hněvín, Most 2006, s. 15, ISBN 80-86654-18-4.

10.3 Hodnocení her

Při každém hodnocení žáka bychom měli vycházet z toho, co žák skutečně umí a v čem je opravdu dobrý. Posílíme tak jeho sebevědomí a můžeme mu pomoci najít směr, kterým by se mohl nadále ubírat. Samozřejmě nesmíme zapomenout na to, aby měl zvládnuté základní učivo. Vhodné by v tomto případě bylo propojení slovního a číselného hodnocení, kde máme možnost upozornit nejen na to dobré, ale také na oblasti, kde je třeba přidat.

Neměli bychom podceňovat ani hodnocení úsilí a snahy, kterou žáci při práci vyvinuli. Kladné hodnocení a pochvala má v takovémto případě silný motivační efekt.

V případě her máme pestrou paletu možností, jak jednotlivé hry ohodnotit. Můžeme použít bodové stupnice, tzv. „malých jedniček“, pochval, ale také udělování různých řádů nebo diplomů. Záleží na fantazii každého z nás, jak si stanoví pravidla pro hodnocení. Myslím si, že je dobré do stanovování pravidel zapojit přímo samotné žáky. Pravidla, na kterých se společně domluví a určí si je jako platná, budou poctivě dodržovat. Chceme-li žákům udělovat řády nebo diplomy, opět zapojíme do práce žáky - mohou vytvořit návrhy těchto diplomů a řádů, společně potom vyberou (hlasováním apod.) ten nejlepší.

11. Výběrový katalog her

11.1 Pexeso

Předmět: Český jazyk a literatura, jakýkoliv cizí jazyk

Třída: 3. – 9.

Zaměření: Opakování a procvičování slovních druhů, druhů číslovek a zájmen, vyjmenovaných slov, spisovatelů a děl, děl a žánrů apod.

Pomůcky: Kartičky na pexeso

Postup: připravené kartičky zamícháme, rozložíme po lavici a dále už hrajeme jako klasické pexeso. Variant této hry může být veliké množství: pokud máme dostatečné množství kartiček, může hrát dohromady celá třída nebo žáky rozdělíme na menší skupinky. Kartičky pro hru si připravíme sami a zaměříme je na látku, kterou chceme opakovat nebo procvičovat. Do přípravy kartiček lze však také zapojit žáky. Rozdáme žákům kartičky a podle látky, kterou chceme opakovat, zadáme žákům popis kartiček.

Hra končí ve chvíli, kdy jsou objeveny všechny správné dvojice. Pokud hru skončíme dříve, vyhrává žák, který získal nejvíce správných dvojic. Vítěz může být odměněn malou jedničkou nebo třeba jen razítkem.

V podkapitole č. 15 Herní plány a protokoly je uveden návrh, jak by takové pexeso mohlo vypadat.

11.2 Mluvnické desatero

Předmět: Český jazyk a literatura, jakýkoliv cizí jazyk

Třída: 3. – 9.

Zaměření: Opakování a procvičování slovních druhů, druhů číslovek a zájmen, vyjmenovaných slov, spisovatelů a děl, děl a žánrů apod.

Pomůcky: Test s deseti otázkami nebo úkoly

Postup: Žákům rozdáme testy, aby vypracovaly zadané úkoly. Podle obtížnosti úkolů mohou žáci pracovat buď samostatně, nebo ve dvojicích. Žáci mezi sebou soutěží, kdo z nich bude nejrychleji s řešením hotov. Pro zpracování úkolu můžeme také stanovit třeba časový limit a minimum správných řešení. Žáka (žáky), který splní všechny úkoly nejrychleji a správně, odměníme jedničkou či jiným předem stanoveným způsobem.

Nakonec se žáky společně zkontrolujeme správnost řešení.

Takovouto „soutěž“ lze zařadit na začátku i na konci hodiny a její zaměření přizpůsobujeme probíranému učivu. (Myslím si, že tímto způsobem můžeme připravit i prověrku.)

V podkapitole č. 15 je uveden návrh mluvnického desatera.

11.3 Poznáváme literární žánry

11.3.1 Slohové útvary

Předmět: Český jazyk (sloh) a literatura

Třída: 7. – 9.

Zaměření: Opakování a procvičování literárních žánrů a slohových útvarů.

Pomůcky: Úryvky literárních textů (slohových útvarů)

Postup: Žáci dostanou papíry, na nichž mají natištěny ukázky jednotlivých literárních žánrů (slohových útvarů). Jejich úkolem potom je poznat o jaké žánry a útvary se jedná a své řešení si zapsat do sešitu. Žáci mohou pracovat samostatně nebo ve dvojicích. První tři nejrychlejší se správným řešením získají za splnění úkolu body.

Podobné dílčí úkoly nebo soutěže můžeme žákům zadávat skoro každou hodinu, tak jim umožníme získat dalších bodů.

S žáky si předem stanovíme bodovou škálu, kterou budeme pro hodnocení využívat. Žáci za určitý počet bodů získají odpovídající odměnu – jedničku, pochvalu, plus,...

V podkapitole č. 15 je uveden návrh ukázek pro poznávání.

11.4 Poznáš vzory podstatných jmen, obrázků vybarví

11.4.1 Poznáváme slovní druhy

Předmět: Český jazyk a literatura, cizí jazyk, matematika, dějepis, zeměpis,...

Třída: 3. – 9.

Zaměření: Opakování a procvičování slovních druhů, vyjmenovaných slov, skloňování, časování, ..., sčítání a odčítání, násobení a dělení, ..., data historických událostí.

Pomůcky: Černobílé obrázky (můžeme si nakreslit jakýkoliv obrázek) rozdělené do určitých polí, pastelky.

Postup: Každý žák (skupinka žáků) dostane jeden obrázek. Dle zadání splní úkol, podle výsledků své práce obrázek vybarví. Odměnit můžeme žáky jedničkou nebo jen pochvalou, záleží na naší klasifikační škále, složitosti zadání a správnosti jeho řešení.

Tyto obrázky mají širokou škálu svého využití. Zadané úkoly lze přizpůsobit jakémukoliv předmětu.

Žáky tento způsob práce velice baví a současně si opakují a procvičují své znalosti.

Obrázky, které lze využít naleznete v kapitole č. 15. Další obrázky si můžete nakreslit sami, ale lze využít třeba i dětských omalovánek, do kterých vepíšete pouze zadání úkolů.

11.5 Hrajeme si s příslovím

Předmět: Český jazyk a literatura

Třída: 7. – 9.

Zaměření: Opakování a procvičování přísloví, správné porozumění příslovím.

Pomůcky: Soubor nejrůznějších přísloví

Postup: V kapitole č. 15 jsou uvedeny příklady přísloví, které lze k těmto hrám využít.

Počet přísloví, které chceme do hry zařadit, není přesně vymezen, záleží tak pouze na nás, či časové dotaci, kterou chceme danému úkolu věnovat.

Jedním z úkolů, který mohou žáci řešit je: **Složte správně zpřeházená přísloví.**

Žáci dostanou na papíru napsaná přísloví, ale jejich poloviny jsou zpřeházené. Pomocí spojovacích čar, číslic nebo písmen mají správně spojit obě poloviny jednoho přísloví. Žáci mohou pracovat samostatně, ale také ve skupině. Je možné napsaná přísloví okopírovat, rozstříhat a pak je dát žákům poskládat.

2. úkol: **Najdi chybu**

Žákům předložíme přísloví, jejichž obsah bude námi vědomě pozměněn. Žáci si musí přísloví přečíst a opravit chybný zápis na ten správný. I zde je možná nejen samostatná práce, ale také práce skupinová.

3. úkol: **Dokážete k sobě přiřadit přísloví s podobným významem?**

Na papír napíšeme přísloví do dvou sloupců. Úkolem žáků je, aby k sobě přiřadili taková přísloví, která spolu podle nich souvisí. Žáci mohou pracovat samostatně nebo ve skupinách.

4. úkol: **Umíš správně doplnit přísloví?**

Vybereme si různá přísloví a ta napíšeme na papír nebo tabuli, avšak v neúplném znění. Vždy vynecháme alespoň jedno slovo, které musí žáci správně doplnit. Žáci pracují samostatně nebo ve skupinách. Pokud máme tento úkol zapsaný na tabuli, můžeme napsat na každé její křídlo několik příkladů, žáky rozdělit do skupin (např.: podle řad lavic apod.) a nechat je tak soutěžit mezi sebou. Vyhrává ta skupina, která vyřeší úkol správně a nejrychleji.

5. úkol: **Jaká přísloví symbolizují následující obrázky?**

V časopisech nebo jiných periodikách si vyhledáme vhodné obrázky, ale můžeme si je také sami nakreslit. Na základě těchto obrázků mají žáci poznat přísloví, která tyto obrázky symbolizují. Také zde je možná samostatná i skupinová práce.

6. úkol: **Vymyslete příběh s příslovím.**

Úkolem žáků je vybrat si libovolné přísloví a začlenit ho do vlastního příběhu (můžeme použít při hodinách slohu). Rozsah příběhu i výběr slohového útvaru necháme na samotných žácích. Tento úkol plní každý žák sám za sebe, ve třídě poté můžeme uspořádat soutěž o nejlepší příběh.

Možností, jak využít přísloví ve výuce je veliké množství, určitě sami přijdete na další způsoby, než které jsem zde uvedla.

11.6 Znáš autory a jejich díla?

Předmět: Český jazyk - literatura

Třída: 8. – 9.

Zaměření: Opakování a procvičování znalosti autorů a jejich děl.

Pomůcky: Soubor nejrozličnějších autorů a jejich děl.

Postup: V kapitole č. 15 jsou uvedeny příklady autorů a děl, které lze k této hře využít. Jejich počet není přesně vymezen, záleží tak pouze na nás, či časové dotaci, kterou chceme danému úkolu věnovat.

Na papír napíšeme popletená jména autorů a jejich děl. Úkolem žáků je nejen správně poskládat popletená jména autorů, ale také názvy děl. Nakonec musí správně přiřadit autora k jeho dílu.

Žáci mohou pracovat samostatně nebo v menších skupinkách, vítězí ti nejrychlejší se správným řešením.

11.7 Literární „domino“

Předmět: Český jazyk - literatura

Třída: 8. – 9.

Zaměření: Opakování a procvičování znalosti autorů, jejich života a díla.

Pomůcky: Soubor nejrozličnějších autorů, jejich životopisů a děl.

Postup: V kapitole č. 15 jsou uvedeny příklady autorů a děl, které lze k této hře využít. Jejich počet není přesně vymezen, záleží tak pouze na nás, či časové dotaci, kterou chceme danému úkolu věnovat.

Na kartičky si postupně napíšeme: Jméno autora, dílo, alespoň dvě zajímavosti z jeho života. Kartičky rozstříháme a zamícháme. Úkolem žáků je sestavit správnou řadu. Za každou takto vytvořenou řadu získávají žáci body, vítězí ten, který má bodů nejvíce. Žáci mohou hrát v menších skupinkách (každá skupinka vlastní soubor kartiček).

11.8 Bajky

Předmět: Český jazyk - literatura

Třída: 6.

Zaměření: Opakování a procvičování znalostí o bajkách.

Pomůcky: Ukázky z různých bajek.

Postup: Připravíme si ukázky z různých bajek, používáme takové bajky, které jsme s dětmi četli z čítanky v minulé vyučovací hodině. Žákům by měly být tyto ukázky známé, a tak si s úkolem určitě hravě poradí. Ukázky, které jsme si okopírovali, rozstříháme a vložíme do obálky. Úkolem žáků je ve skupinkách správně roztřídit a seřadit jednotlivé bajky.

Počet bajek není přesně vymezen, záleží na schopnostech žáků, či časové dotaci, kterou chceme danému úkolu věnovat.

Vyhrává skupina, která má všechny bajky seřazené správně a nejrychleji. Po dokončení úkolu společně zkontrolujeme správnost řešení, můžeme také zopakovat charakteristické znaky bajky, žáci je vyhledají v ukázkách.

11.9 Děravý text

Předmět: Český jazyk - literatura

Třída: 6. – 9.

Zaměření: Orientace a znalost textu.

Pomůcky: Texty s vynechanými slovy.

Postup: Připravíme si ukázky z různých textů, které by žáci měli znát z hodin literatury. Může se jednat o jakýkoliv text (báseň, povídka, fejeton, bajka,...), záleží na právě probírané látce. Ve vybraném textu vynecháme několik slov (jejich počet závisí na tom, jak chceme žákům úkol ztížit). Úkolem žáků je ve stanoveném čase doplnit správně chybějící slova do textu.

Díky tomuto úkolu si lehce ověříme, jak pozorně čtou žáci jednotlivé texty.

11.10 Hledáme partnery

Předmět: Český jazyk a literatura, cizí jazyk, dějepis, zeměpis, matematika,...

Třída: 3. – 9.

Zaměření: Opakování a procvičování.

Pomůcky: Zásobárna příkladů z různých tematických okruhů.

Postup: Na arch papíru napíšeme několik různých dvojic – v mluvnici můžeme využít například slovní druhy, pády, dokonavá a nedokonavá slovesa apod.; v literatuře se můžeme zaměřit na autory a jejich díla, případně na hlavní postavy z literárních děl, nebo na dobu vzniku díla.

Žáci mají za úkol během časového limitu správně přiřadit dvojice k sobě. Vyhrává ten nejrychlejší (lze ocenit i první tři nejrychlejší apod.). Jakým způsobem budeme hodnotit, záleží na počáteční domluvě.

V kapitole 14. je uvedeno několik příkladů, jak mohou takové dvojice vypadat. Princip této hry lze snadno použít i v jiných předmětech, např. v dějepisu = hledáme dvojice: rok a událost, osobnost a doba,..., v zeměpisu = hlavní město a stát, měna a stát, ...

11.11 Popis

Předmět: Český jazyk - sloh

Třída: 7.

Zaměření: Procvičování.

Postup: Práce ve skupinách. Žáky rozdělíme do čtyř skupin. Každá skupina dostane jedno roční období (jaro, léto, podzim, zima). Členové skupiny si na papír poznamenají své období a k němu si připiší všechny lidské smysly (zrak, sluch, čich, chuť, hmat). Úkolem žáků je vyjádřit jakou představu mají s daným obdobím spojenou z hlediska daných smyslů.

Když jsou žáci hotovi, představí ostatním skupinám to, co napsali, ostatní je mohou ještě doplnit. Tyto asociace jim pak mohou posloužit jako základ pro vznik jejich vlastního popisu.

11.11.1 Tajemný předmět

Předmět: Český jazyk - sloh

Třída: 7.

Zaměření: Procvičování.

Pomůcky: Jakékoliv předměty různých tvarů, vůní, chutí.

Postup: Vždy jeden z žáků jde k tabuli, musí zavřít oči a do ruky mu vložíme nějaký předmět (sádrová kočička, sklenice s cukrem, sušenka, umělohmotná krabička apod.). Úkolem žáka je poznat tento tajemný předmět na základě ostatních smyslů mimo zrak.

11.12 Skládáme věty

Předmět: Český jazyk

Třída: 3. – 9.

Zaměření: Opakování a procvičování.

Pomůcky: Abeceda – kartičky s písmenky.

Postup: Necháme žáky vylosovat 6 (maximálně 10) písmen. Úkolem všech žáků je vytvořit z těchto písmen souvislou větu, která se bude skládat pouze ze slov začínajících na vylosovaná písmena. Písmena by měla být použita ve stejném pořadí, jako byla vylosována. Žák, který je první hotov, končí hru (toto kolo). Nahlas přečte svou větu ostatním. V případě, že je celá věta v pořádku, připisuje si takový počet bodů, z kolika slov se věta skládala.

Vítězí žák, který dosáhne nejvyššího počtu bodů.

11.13 Tajná abeceda

Předmět: Český jazyk

Třída: 6. – 9.

Zaměření: Opakování a procvičování abecedy, hláskování, projekty.

Pomůcky: Tajná abeceda - klíč.

Postup: Společně se žáky vytvoříme tajnou abecedu = pro jednotlivá písmena vymýšlí žáci nové znaky. Všichni žáci a také učitel si pak abecedu opiší do svých sešitů. Učitel později může žákům pomocí této abecedy zadávat různé tajné úkoly, které musí žáci nejprve rozluštit a poté vypracovat.

11.14 Jsem správným češtinářem?

Předmět: Český jazyk

Třída: 6. – 9.

Zaměření: Opakování a procvičování gramatických i literárních pojmů.

Pomůcky: Sady otázek s bodovým ohodnocením, papír, tužka.

Postup: Realizace této hry je založena na televizní hře: „Chcete být milionářem?“ Učitel si připraví sady otázek včetně možných odpovědí a bodového ohodnocení (od nejjednodušších otázek k otázkám nejsložitějším). Žák, který je v roli soutěžícího, má možnost využití dvou nápověd: 50:50, pomoc publika, čili spolužáků ve třídě. Ve chvíli, kdy se žák dostane k otázce, jejíž odpovědi si není jistý a nemá už žádnou nápovědu, může ukončit hru s dosud získaným počtem bodů. Na jeho místo nastupuje některý z jeho spolužáků.

Žáky můžeme ohodnotit pochvalou, jedničkou za aktivitu nebo jiným způsobem, který uznáme za vhodný s ohledem na výběr otázek apod.

11.15 Literární soutěž

Předmět: Český jazyk

Třída: 6. – 9.

Zaměření: Seznámení s autory jejich životem a díly

Pomůcky: Papír, tužka, vybraná literatura.

Postup: Pro žáky připravíme pracovní listy, ve kterých budou chybět některé námi vybrané informace (o autorovi, jeho životě, díle, apod.). Úkolem žáků je na základě daných informací nalézt správnou odpověď na zadanou otázku – můžeme pátrat po jménu autora, názvu díla, zajímavostech ze života autora apod.).

11.16 Hravá školička

Předmět: Český jazyk a literatura, matematik, dějepis, zeměpis, občanská nauka,...

Třída: 3. – 9.

Zaměření: Opakování a procvičování libovolného učiva.

Pomůcky: Herní plán, figurky, hrací kostka.

Postup: Učitel si připraví herní plán (něco jako „Člověče, nezlob se, ale grafická podoba je ponechána na vlastní fantazii).

Dále už postupujeme jako u klasické hry. Hráči hází kostkou a postupují herním plánem. Narazí-li na políčko s překážkou, musí splnit nějaký jazykový, literární nebo jiný úkol. Pokud úkol splní, pokračuje ve hře, pokud se mu úkol splnit nepodaří, je předem stanovena určitá sankce, která žáka buď posune o několik polí zpět, nebo ho pro příští kolo zastaví apod.

Úkoly volíme podle toho, kterou látku chceme s žáky procvičovat, např. slovní druhy, vyjmenovaná slova, druhy číslovek, skloňování, časování, atd.

V kapitole č. 14 naleznete ukázkou herního plánu. Barevná políčka symbolizují různé úkoly. Připravíme si čtyři druhy kartiček, podle toho na jaké políčko žák vstoupí, zvolí svou kartičku a splní zadaný úkol. Vstoupí-li na políčko „Prémie“ zvolí kartičku dle vlastního výběru.

Vyhrává žák, který se dostane první do cíle.

11.17 Slušné chování

Předmět: Český jazyk

Třída: 9.

Zaměření: Projektové vyučování na téma slušné chování, ve spolupráci s městskou knihovnou.

Pomůcky: Papír, tužka, vybraná literatura

Postup: Učitelka pro žáky domluvila s pracovníci knihovny projektové vyučování na téma: Slušné chování.

Knihovnice na úvod žákům představí téma, o kterém budou v následujících minutách hovořit. Ptá se žáků, co si pod pojmem slušné chování vlastně představují? Kdo a odkdy by je měl ke slušnému chování vést, apod.

Poté následuje samostatná práce:

Každý žák si vezme jeden papír, jednu tužku. Knihovnice pokládá žákům pět otázek, žáci píšou své odpovědi na připravené papíry. Poté následuje kontrola odpovědí.

Otázky:

- 1) Která skupina, v níž se během dne pohybujeme, je nejcitlivější na společenské chování?
- 2) Pokud se chováme společensky, komu to přinese největší prospěch?
- 3) Ve vztahu já a dospělý člověk – co mi nejvíce vadí na chování dospělých vůči mně?
- 4) Jsou nějaká pravidla společenského chování, která jsou v dnešní době už zbytečná?
- 5) Co si myslíte, že je na společenském chování nejdůležitější?

Co patří do společenského chování?

Na stěně visí veliký arch papíru s názvem „*společenské chování*“. Knihovnice se ptá žáků, co patří do společenského chování? Žáci chodí své odpovědi zapisovat na tento papír.

(Odpovědi: Zdravení, ukázněnost, stolování, kroužky, škola, kamarádi, rodina, dopravní prostředky, kultura,...).

Poté žáci na arch papíru píší jinou barvou:

A. skupiny, ve kterých se během dne pohybujeme?

B. Ve které ze skupin jsou nejpřísnější pravidla?

Následuje skupinová práce

Žáci sedí v kruhu tak, aby na sebe viděli. Na poličkách za sebou mají vybrané knihy, které se týkají společenského chování. Knihovnice žáky obejde a každému dá jeden nadepsaný list. (Nadepsané papíry: Mobil, zdravení, seznamování, dopravní prostředky, stolování, podávání ruky, představování).

Žáci mohou pracovat samostatně nebo ve skupinkách podle toho, jak k sobě dle papírů patří. Jejich úkolem je vyhledat v knihách, nebo se mezi sebou domluvit na informacích, které se vztahují k jednotlivým tématům. Žáci tyto informace sepisují na své papíry. Pokud si neví rady, pomůže jim knihovnice nebo učitelka.

Po dokončení práce ve skupinách každá skupinka prezentuje ostatním svou práci.

Po skončení prezentací následuje další činnost. Každý žák má sám sebe slušně a správně ostatním představit. Kromě jména mají žáci říci, čím by chtěli jednou být.

Pozdravy = hra

Žáci se pohybují po prostoru a mají se navzájem zdravít. První pozdrav má být radostný, druhý pozdrav podezřívavý a třetí pozdrav našťvaný.

Tímto naše projektové vyučování končí. Učitelka s žáky děkuje knihovnicím za příjemné přijetí a pěkně připravený program. Poté se všichni slušně rozloučí a vrací se zpět do školy.

11.18 Detektivky

Předmět: Český jazyk

Třída: 7.

Zaměření: Seznámení s detektivním žánrem.

Pomůcky: Papír, tužka, vybraná literatura.

Postup: Učitelka pro žáky domluvila s pracovníci knihovny malé projekty na téma: Detektivky.

Po příchodu do knihovny si žáci posedají na připravené stoličky. Knihovnice je nejprve seznamují s detektivním žánrem jako takovým. Ptají se žáků, co o detektivkách sami vědí, jestli nějaké detektivky četli nebo ne a jaké znají autory detektivek?

Poté žákům ukazují, jaké knížky s detektivní tematikou a od jakých autorů mají v knihovně. Pokud žáky cokoliv zajímá, mohou se zeptat a je jim otázka zodpovězena.

Následuje tvorba vlastní detektivky

Pro žáky je připraveno pět obálek, ze kterých si postupně tahají jednotlivé indicie

(Indicie:

- 1) Kde a kdo objeví mrtvolu
- 2) Kdo to bude vyšetřovat
- 3) Kdo je tou mrtvolou
- 4) Dva podezřelí
- 5) Důvod vraždy)

Žáci se dobrovolně hlásí a chodí si tahat jednotlivé lístečky z obálek. Jejich úkolem je, aby přečetli, co je na lístečku, a k tomu připojili další možné okolnosti tak, aby z toho nakonec vznikla detektivka. Jednotliví žáci na sebe navazují a skládají tak celý příběh. Některá vyprávění a nápady žáků jsou velice povedená.

Detektivky, které žáci vymysleli a vyprávěli, jsou zapsány na arch papíru. Poté je ještě připojen popis celého průběhu vzniku projektu. Mají-li žáci zájem, mohou si tyto protokoly ještě graficky dotvořit.

11.19 Projekt: „Z pohádky do pohádky“ (projekt realizován na ZŠ Choltice, školní rok 2009/2010)

Předmět: Český jazyk

Třída: 5.

Zaměření: Seznámení se základními znaky pohádek a jejich autory

Pomůcky: Papír, tužka, vybraná literatura.

Postup: V průběhu měsíců prosinec a leden se žáci 5. třídy zapojili do projektu: „Z pohádky do pohádky“.

Žáci četli dle zadání, ale také dle vlastního výběru české pohádky nejznámějších českých autorů: B. Němcové, K. J. Erbena. Nahlédli také pod pokličku literatury světové, kde se seznámili především s dílem H. CH. Andersena.

Žáci poznávali hlavní znaky pohádek a sami si vyzkoušeli tvorbu pohádky vlastní.

Vzhledem k období, ve kterém byl daný projekt realizován, mohli žáci během vánočních svátků zhlédnout několik pohádek v jejich filmovém zpracování a porovnat je s verzí knižní. Tohoto srovnání později využívali nejen při hledání rozdílů mezi verzí filmovou a knižní,

ale také při řešení pohádkových testů, charakteristice, popisu postav, převyprávění jednotlivých dějů pohádek.

V rámci mezipředmětových vztahů se do projektu zapojila rovněž pí. učitelka Jozífová, která s žáky při hodinách počítačů tvořila referáty, jejichž obsahem bylo vyhledávání a následné zpracování informací o jednotlivých autorech pohádek. Žáci se učili hledat informace, obrázky a vybírat si to podstatné pro svůj referát. V rámci výtvarné výchovy žáci tvořili pod vedením pí. učitelky Benešové pohádkové bytosti. V rámci výuky anglického jazyka se žáci společně s pí. učitelkou Blažkovou věnovali nejznámějším anglickým pohádkám.

Výstupní prací žáků tak byla tvorba referátů, vlastních pohádek, pohádkových hádanek, obrázků. Veškeré práce žáků byly pozitivně ohodnoceny a vystaveny v prostorách školy.

11.20 Projekt: Bratři Čapkové (projekt realizován na ZŠ Choltice, školní rok 2009/2010)

Předmět: Český jazyk

Třída: 6. – 9.

Zaměření: Seznámení s autory jejich životem a díly

Pomůcky: Papír, tužka, vybraná literatura, PC programy.

Postup: Během měsíců březen a duben probíhá na 2. stupni naší školy projekt na téma: *Bratři Čapkové*. Do projektu byly zapojeny 5. až 9. třída. Žáci tvořili životopisy obou autorů, rodokmeny rodiny Čapkových, seznamovali se s díly literárními i výtvarnými. Někteří žáci si zahráli na autory a podle vzoru bratří Čapků se vrhli do samostatné tvůrčí práce. Práce žáků byly vystaveny v prostorách naší ZŠ. Žáci také navštívili výstavu děl bratří Čapků v Pardubicích. Vyvrcholením tohoto projektu byl nácvik a prezentace divadelního představení – dramatizace Čapkových pohádek.

ZÁVĚR

12. Závěr

Tématem mé diplomové práce byla „Hra v hodinách českého jazyka na II. stupni ZŠ“. Svou práci jsem rozdělila do několika specifických částí. Teoretická část byla věnována podstatě hry, jejího smyslu a možného využití. Sledovali jsme vývoj her a hraček od prvopočátků společnosti. Jejich pomocí si člověk osvojoval mnoho dovedností, například obratnost a zručnost, které dále rozvíjel při smysluplné činnosti. Na podkladě historického vývoje jsem se přesvědčila o neustálé proměně hraček, nejen co se týká materiálu, ale také zdokonalování a kvality. Úloha hry však zůstává nezastupitelná stále. Doprovází nás v průběhu života na každém kroku již od útlého dětství až po spokojené a zasloužené stáří. Hry jsou děleny do několika skupin podle upřednostňovaných kritérií. Zjistili jsme, že jsou hry, které ovlivňují naši osobnost, výchovu, tělesnou zdatnost, rozumové schopnosti, pracovní zručnost, mravní povědomí i estetické cítění. Výchova hraje v našem životě důležitou roli, neboť právě na ní, ale také na nás samotných, závisí to, jací vlastně budeme. Dozvěděli jsme se, jaké hry a hračky nás ovlivňují v průběhu našeho života v období novorozeneckém, batolecím, předškolního a školního věku, ale také v období dospělosti a proč.

Další podkapitola je již věnována alternativnímu školství, jeho koncepcím a metodám.

Seznámili jsme se s pedagogikou waldorfské, montessoriovské, freinetovské, daltonské, jenské a dalších moderních škol. Přiblížili jsme si principy, na kterých jsou tyto alternativní školy budovány, jaké jsou jejich výhody a případná úskalí. Nastínili jsme si také důvody, jež jsou příčinou časté kritiky tradičních škol a naopak vyzdvihují školy alternativní.

V poslední kapitole této části jsem se zamýšlela nad budoucností české školy a nad metodami, které budou ve výuce využívány. Jakých výsledků za nějaký čas dosáhne Rámcový vzdělávací program, jestli bude pro naše školství přínosem nebo spíš naopak. Vše jsou jen polemiky a teprve čas nám ukáže, jak to bude doopravdy.

Třetí část, empirická, byla věnována průzkumu. Tento průzkum jsem zařadila do své práce především pro zajímavost. Pomocí dotazníků jsem oslovila několik vyučujících a také studentů na škole, kde jsem působila na praxi. Na základě souboru otázek jsem chtěla zjistit, zda žáci dokážou posoudit, jaké vyučovací metody jim vyhovují. Žáci mi popisovali nejen průběh běžné hodiny českého jazyka, ale také to, jak by si představovali hodinu „ideální“. Ptala jsem se také na to, s jakými metodami se setkávají nejčastěji. Velice mě překvapilo, že to jsou stále metody tradiční, jako je výklad, vysvětlení, procvičování, práce s textem. Poměrně málo byly zastoupeny hry nebo projektové vyučování. Dotazovala jsem se také,

jaké studijní materiály kromě učebnic při hodinách využívají a zda mají nějaké specifické metody na samostudium doma, případně jaký způsob učení jim nejvíce vyhovuje.

Dotazník určený pedagogům měl podobnou strukturu, ale byl rozsáhlejší. Otázky byly také věnovány metodice, kterou používají při hodinách českého jazyka, dále průběhu těchto hodin. Jak si představují ideální vyučovací hodinu a jaká je realita? Další okruh otázek byl již více zaměřen na hru. Co pedagogové chápou pod pojmem hra a jak často ji ve svých hodinách využívají? Kde čerpají inspiraci pro své hry a zda jsou přesvědčeni o dostatku vhodné literatury zabývající se hrou?

Čtvrtá část, praktická, je věnována hrám ve školní praxi. Zaměřila jsem se na výhody zařazování hry do výuky, v čem je její význam. Pro každou hru, kterou chceme v hodině použít, musíme umět žáky správně motivovat a nadchnout. Každá hra musí mít přesně vymezenou strukturu a jasně stanovená pravidla. V poslední části jsme si nastínili možné způsoby hodnocení jednotlivých her.

Stěžejní část práce tvořil „Výběrový katalog her“. V tomto oddílu jsou již popsány jednotlivé hry. Je zde uvedeno jak zvolenou hru hrát, dále obsahuje také doporučení, ve které třídě lze hru využít a jakým způsobem. Seznámili jsme se s tím, na co je hra zaměřena a jaké pomůcky jsou nezbytné k její realizaci. Rovněž je uveden návod na provedení vyhodnocení.

Vyzkoušela jsem během své praxe podstatnou část zmíněných her, a proto věřím, že jsou dobrým návodem i pro ty, kteří budou tuto práci číst a tématem her ve školní výuce se zabývají.

Pátá, závěrečná část obsahuje shrnutí a zhodnocení celé této práce.

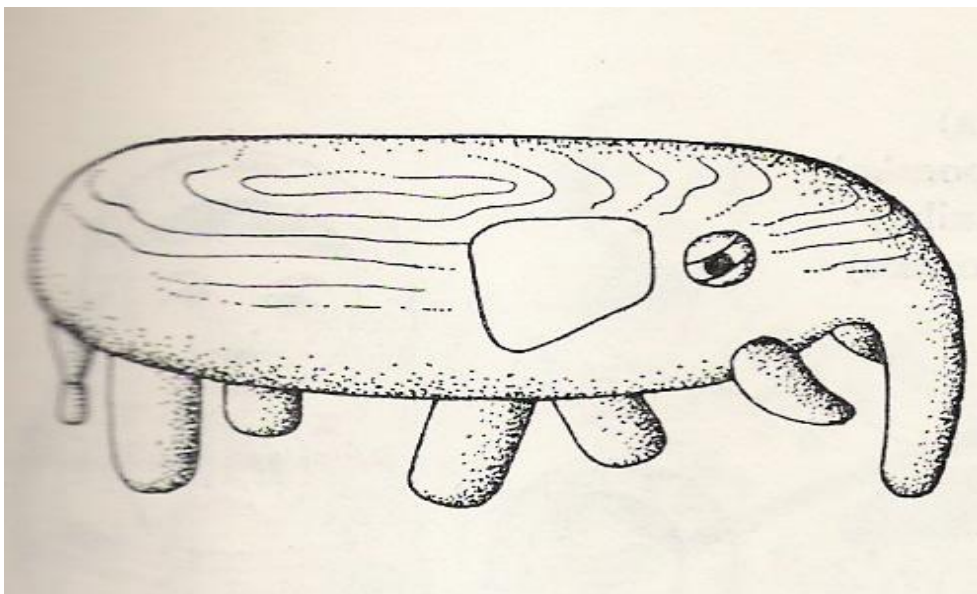
Šestá část je tvořena obrazovou přílohou, dále jsou zde také herní plány a protokoly k jednotlivým hrám. Popis provedení her obsahuje část praktická.

Závěrečná, sedmá část práce obsahuje seznam citované a další použité literatury.

Diplomovou práci jsem koncipovala tak, abych vytvořila ucelený soubor, který každému jejímu čtenáři poskytne dostatek informací nejen o tom, co to vůbec hra je, a kde všude se s ní můžeme setkat, ale především o jejím využití během výuky. Prolínají se tu tedy jak poznatky teoretické, tak praktické. Hlavní přínos své práce spatřuji především v části: „Výběrový katalog her“. Hry, které jsem do této práce zařadila, byly prověřeny během mé praxe, a tak je mohu všem vřele doporučit. Tyto hry lze velmi jednoduše přizpůsobovat atmosféře v jednotlivých třídách, a také pedagogům, kteří se rozhodnou je vyzkoušet. Poskytují pedagogům i nadále dostatečný prostor pro jejich vlastní seberealizaci a nápady na vylepšení.

PŘÍLOHY

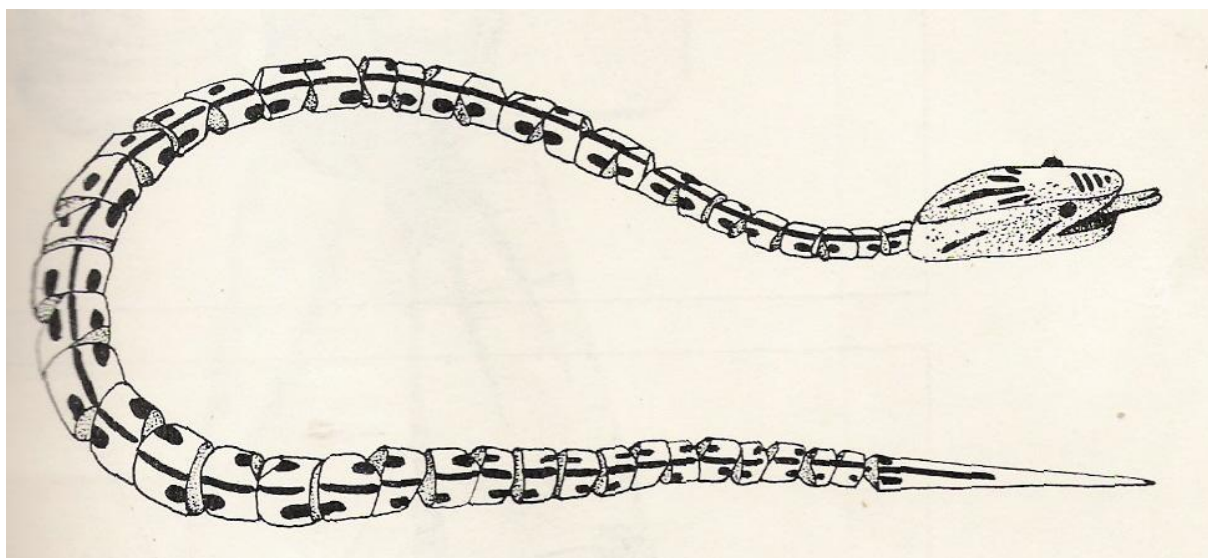
13. Obrazová příloha

Obrázek č.1 – Dřevěný slon (Somálsko)
(Mišurcová, 1980)

Obrázek č.2 – Malý opeřenec (Severní Amerika)
(Mišurcová, 1980)

Obrázek č.3 – Člankovaný had (Japonsko)
(Mišurcová, 1980)

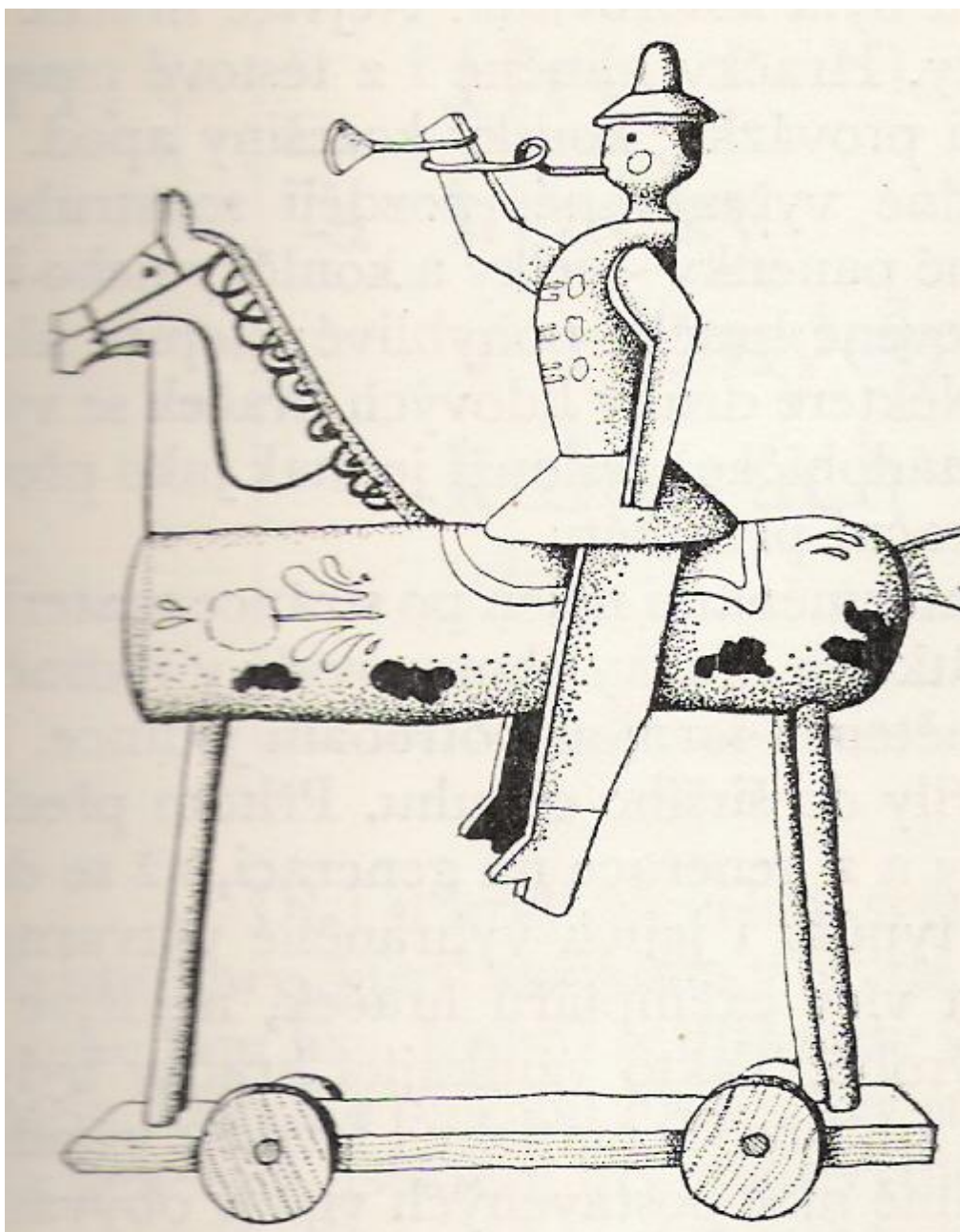
Obrázek č.4 – Panenka (Česká republika, 20.století)
(Mišurcová, 1980)

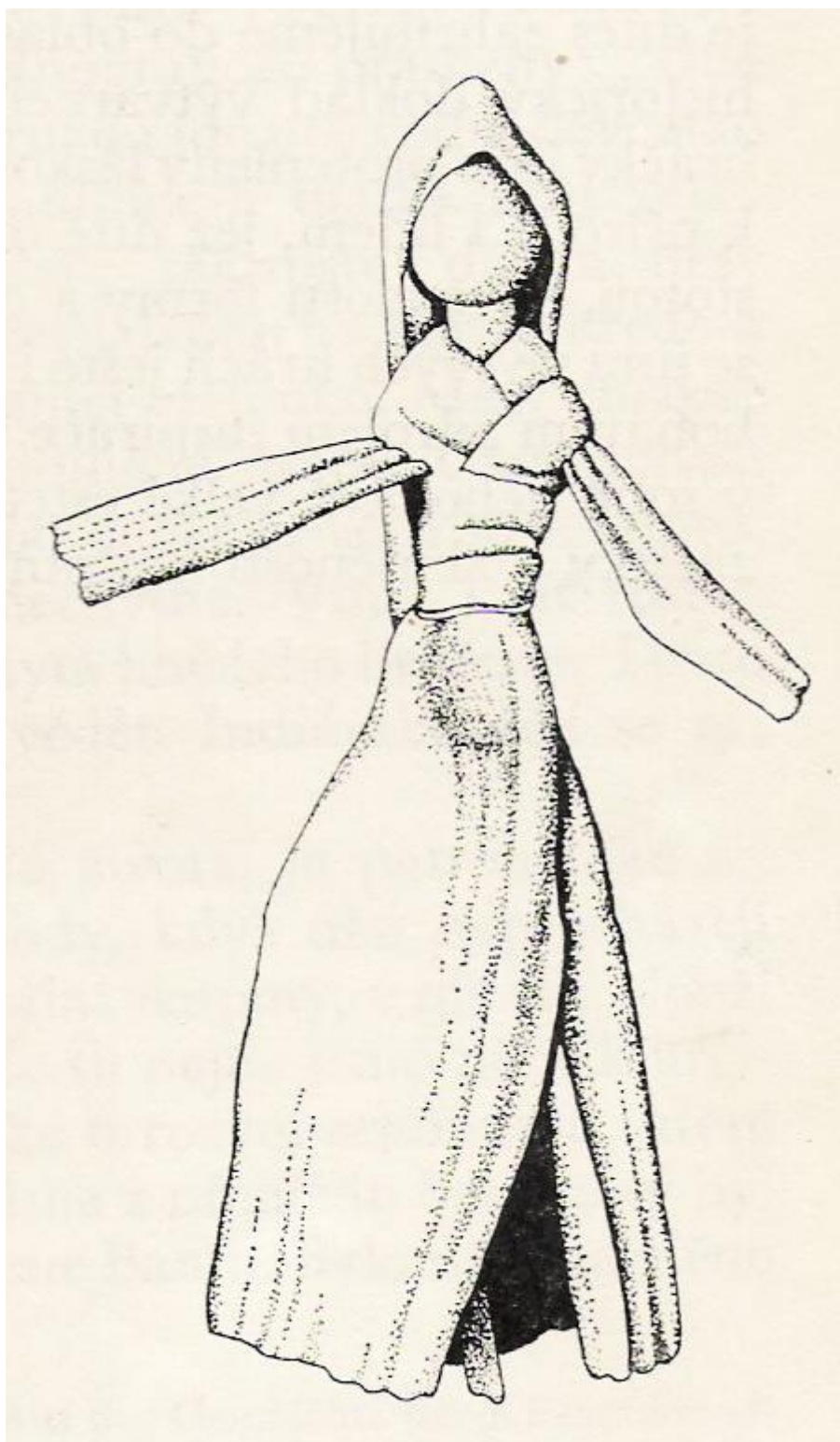
Obrázek č.5 - Panenka (Anglie, 18. století)
(Mišurcová, 1980)

Obrázek č.6 – Mimino (Česká republika, 20.století)
(Mišurcová, 1980)

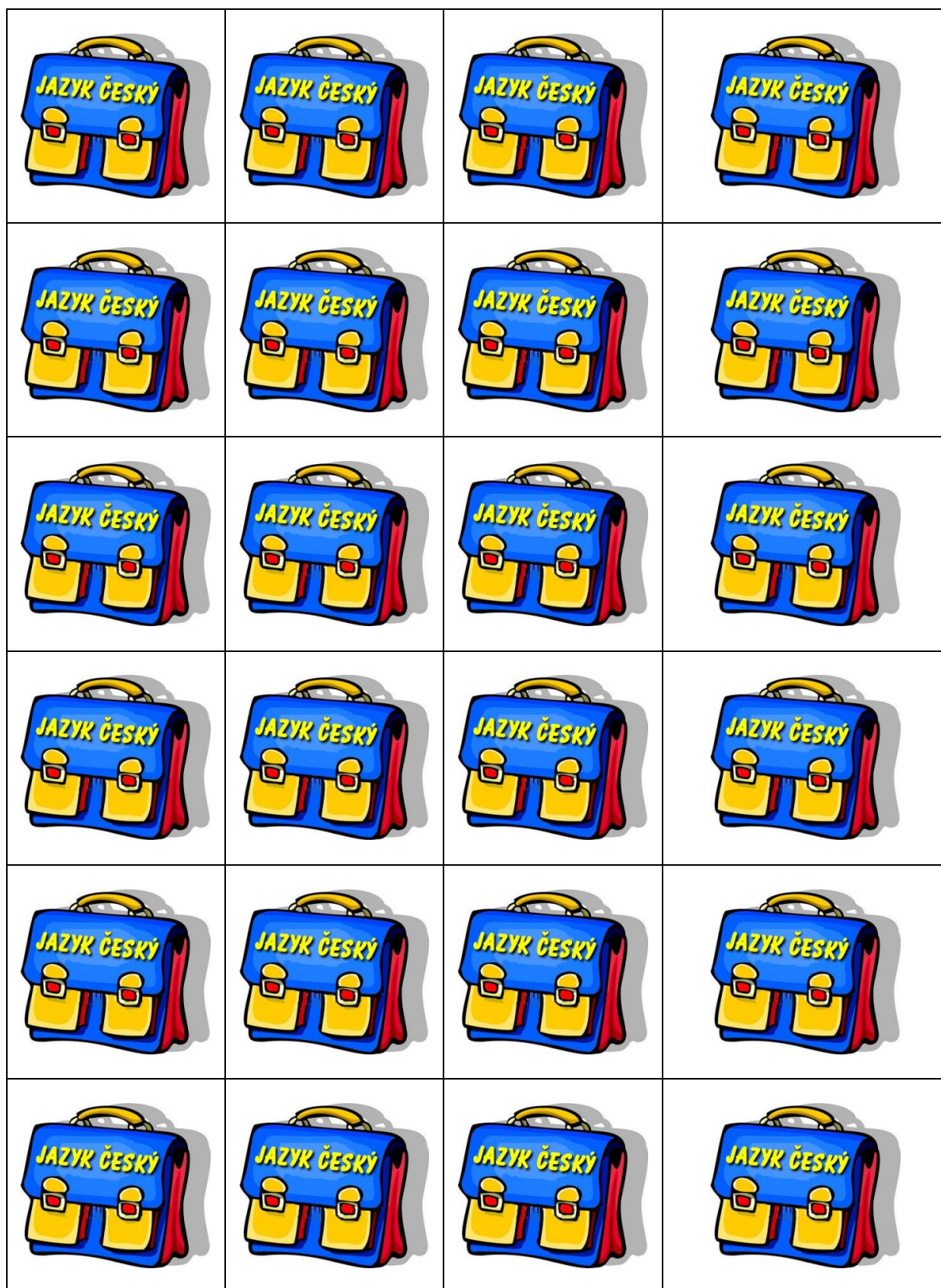
Obrázek č.7 – Koníček s husarem
(Mišurcová, 1980)

Obrázek č.8 – Panenka z kukuřičného šustí
(Mišurcová, 1980)

14. Herní plány a protokoly

14.1 Pexeso

Podstatná jména	Talíř	Přídavná jména	Modrý
Zájmena	Nikdo	Číslovky	Sedmero
Slovesa	Psát	Příslovce	Občas
Předložky	Nad	Spojky	Ale
Částice	Kéž	Citoslovce	Kokokodák
Rod činný	Učitel chválí	Rod trpný	Žák je chválen

Karel Čapek	Krakatit	Karel Poláček	Bylo nás pět
Božena Němcová	Babička	K. J. Erben	Kytice
K. H. Mácha	Máj	F. Hrubín	Romance pro křídlovku
E. Hemingway	Stařec a moře	E. M. Remarque	Na západní frontě klid
E. A. Poe	Havran	J. de la Fontaine	Bajky
V. Hugo	Chrám Matky Boží v Paříži	Romain Rolland	Petr a Lucie

14.2 Mluvnické desatero

1) Urči druh zájmen:

nic	mně	jejich
něco	vámi	k němu
toho	jím	o čem?

2) Doplňte správné tvary podstatných jmen v množném čísle:

- a) Vzala dítě opatrně do svých (ruka).....
- b) Vezmi hrnec za obě (ucho).....
- c) Byl tak unavený, že sotva pletl (noha).....
- d) Zkuste se na to podívat jeho (oči).....
- e) Na dvoře se válel zbytek stolu bez (noha).....

3) Určete podtržený větný člen:

- a) Umění mlčet je některým lidem cizí.
- b) Musíte vystoupit na stanici u vodárny.
- c) Veverka hup na strom.
- d) Mýlit se je lidské.

4) Rozbor věty: **Výletníci těžce zvykali drsnému podnebí v kopcích.** = vyhledej a urči podstatná jména.

5) Urči ve větě slovní druhy.

6) Vypiš základní skladební dvojici.

7) Čím je vyjádřen podmět, jaký je druh přísudku?

8) Urči ve větě větné členy.

9) Určete slovní druhy vyznačených slov:

- a) Karel bydlí hned **vedle** nás.....
- b) Útočníci stříleli **vedle**.....

10) Doplňte chybějící výrazy v uvedených příslovích a rčení:

- a) Lepší vrabec v hrsti než na střeše.
- b) To je jako kdyby na stěnu házel.
- c) Museli vypít kalich až do dna.
- d) Sbal si svých pět a vypadni
- e) čerta na zeď!

14.3 Poznáváme literární žánry

14.3.1 Slohové útvary

Liška pelášila kolem vysokého vinného keře, obaleného zralými hrozny, a dostala na ně chuť. Přemýšlela, jak se jich zmocnit, ale ať skákala s rozběhem nebo přímo, na hrozny nedosáhla. Když pochopila marnost svého počínání a musela odtáhnout s nepořízenou, pravila uštěpačně: Dostala bych je hravě, ale co s nimi, když jsou ještě kyselé.

Bylo – nebylo: byl jednou jeden král, který se rád honil po lesích za zvěří. Jednou taky se pustil daleko za jelenem a zabloudil. Byl sám a sám, přišla noc a král byl rád, že našel na mýtině chalupu. Zůstával tam uhlíř. Král povídá, jestli by ho chtěl z lesa vyvést, že mu dobře zaplatí. „I rád bych s vámi,“ řekl uhlíř, „ale tu vidíte, žena se mi právě čeká, nemohu odejít. A kam byste taky v noci? Lehněte si na půdu na seno a ráno vás doprovodím.“ Brzy potom se narodil uhlířovi synáček. Král ležel na půdě, nemohl usnout.

Mladý Faethón přiběhl jednoho dne s pláčem ke své matce. „Nikdo mi nevěří, že mým otcem je bůh,“ vzlykal. „Hrál jsem si s chlapci, a smáli se mi. Prý se jen tak chlubím“. Matka ho objala a utěšovala: „Tvým otcem, synáčku, je opravdu bůh. Podívej se nahoru na oblohu. To slunce, které na nebi hoří, svítí a září, to je tvůj otec. Vidí, jak si hraješ s chlapci, jak se koupáš v řece, vidí všechno, co se na zemi děje. Tvůj otec je bůh slunce Hélios.“

Když v lednu 1604 umíral poslední člen rodu pánů z Hradce Jáchym Oldřich, sešla Bílá paní sama do města, zaklepala na dveře jezuitské koleje, vstoupila a vyzvala rektora Mikuláše Pistoria, aby šel rychle pana Jáchyma zaopatřit, protože mu zbývá již jen pouhá hodina života. Rektor, ač značně udivený a vyděšený, poslechl a skutečně našel pána v posledním zápase se smrtí. Bílá paní se prý bude zjevovat tak dlouho, jak bude zámek stát. Až bude jednou zbořen, zmizí i ona.

Plněné sušené švestky

Materiál: sušené švestky, loupané mandle nebo čtvrtky jader vlašských ořechů, kokosová moučka, nůž, miska.

Sušené švestky po délce nakrojíme a vyndáme pecku. Jsou-li švestky příliš zaschlé, krátce je povaříme a dáme odkapat na síto. Na místo pecky zasuneme mandli nebo čtvrtku ořechu. Řez zmáčkne k sobě a švestku v misce obalíme kokosovou moučkou. Hotovo.

Nejdražší maminko!

Posílám ti srdečný pozdrav z letního tábora v Jindřichově Hradci. Máme se tady moc dobře. Počasí je krásné, dobře nám vaří. Každý den podnikáme výlety do okolí.

Zdraví a líbá tě tvůj Toník

(Letní tábor „Pod Smrkem“, Jindřišská 78, Jindřichův Hradec 333 87)

Vážení přátelé, dámy a pánové!

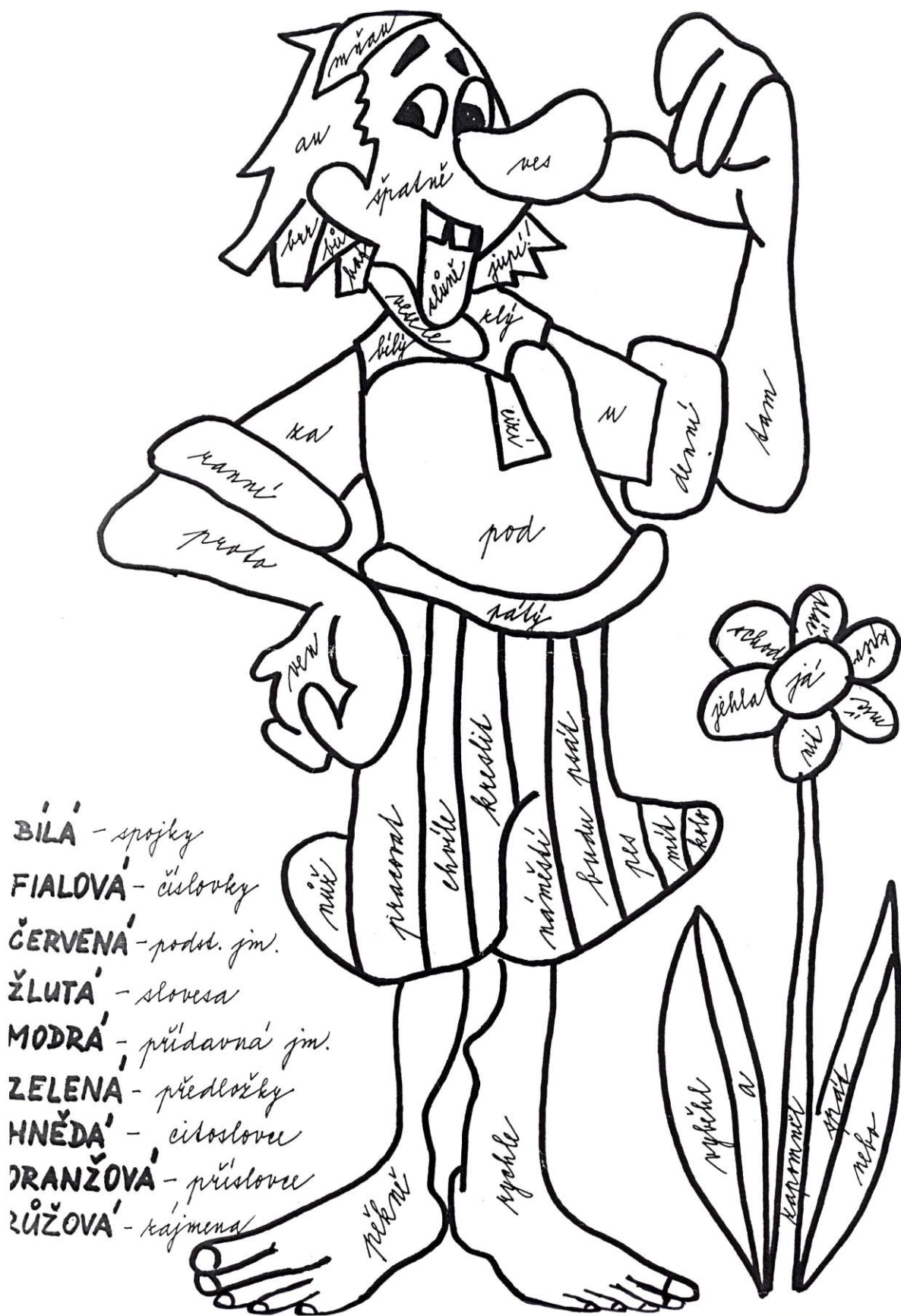
Dovolte, abych Vás přivítal nejen jménem svým, ale jménem vedení školy. Sešli jsme se tu dnes u příležitosti slavnostního vyřazení žáků 9. tříd. Naši absolventi...

Zima kouzlí na stromech divy. Zatím co zasmušilé smrky zachumlá do zářivě bílého sněhu, listnaté svlékne a ukáže je zcela nově. Tam, kde jsme v létě pro množství listů mohli jen stěží zahlédnout kmen a rozvětvení, tam už podzim odkryl důmyslnou stavbu nejen silných větví, ale drobných větviček. Zima pak zdůraznila každou sebemenší podrobnost vrstvou jíní...

sr. kněda' - písa' - kůč
lm. kněda' - kůč
člěda' - moře
oranžova' - měla
črvena' - sloven'
blá' - kůč
pialova' - muč
sr. modra' - stroj
lm. modra' - hod
sr. kelena' - paň
lm. kelena' - head
člěna' - kěna

14.4.1 Poznáваме slovní druhy

14.5 Hrajeme si s příslovím

Úkol č. 1: Složte správně zpřeházená přísloví

- 6) Jak se z lesa volá, tak se ucho utrhne.
- 7) Komu se nelení, ten do ní spadne.
- 8) Kdo šetří, předchází pád.
- 9) Pýcha má za tři.
- 10) Kdo jinému jámu kopá, tomu se zelení.
- 11) Tak dlouho se chodí se džbánem pro vodu, až se z lesa ozývá.

Úkol č. 2: Najdi chybu

- 1) Strach má velké nohy.
- 2) Bez práce nejsou řízky.
- 3) Kdo šetří, má za pět.
- 4) Láska řeky přenáší.
- 5) Lež má krátké ruce.
- 6) Kam vítr, tam klobouk.

Úkol č. 3: Dokážete k sobě přiřadit přísloví s podobným významem?

1) Vrána k vráně sedá.	X	Jeden za osmnáct, druhý bez dvou za dvacet.
2) Práce kvapná, málo platná.	X	Dvakrát měř, jednou řež!
3) Odvážnému štěstí přeje.	X	Kdo zaváhá, nežere.
4) Po bitvě je každý generál.	X	Po účinku zlá rada.
5) I kapka vyhloubí kámen.	X	Stokrát nic umořilo osla.
6) Kuj železo, dokud je žhavé.	X	Rychle do toho, půl je hotovo.

Úkol č. 4: Umiš správně doplnit přísloví?

- 1) Po bitvě je každý.....
- 2) Sedí na židlích.
- 3) předchází pád.
- 4) Každý..... tahá pilku.
- 5) S nejdál dojdeš.
- 6) Kam nechodí....., tam chodí lékař.

14.6 Znáš autory a jejich díla?

Eduard Poláček: Trápení mamutů
Karel Štorch: Tajuplný Robinson
Daniel Říha: Velké Crusoe
Marie Šmahelová: Lovci pohádek
Karel Defoe: Bylo devatero
Božena Majerová: Divá Robinsonka
Karel Bass: Honzíkova Bára
Václav Verne: Klapzubova cesta
Bohumil Řezáč: Syn v Kovářské uličce
Helena Němcová: Ostrov jedenáctka
Eduard May: Poplach lovce medvědů
Jules Čapek: Nás pět
Vítězslav Wolker: Dobrý voják míru
Jiří Hašek: Svatý Švejk
Ivan Nezval: Zpěv nejtemnější
Fráňa Olbracht: Života bído, kopeček
Jaroslav Šrámek: Žalář, přec tě mám rád
Jaroslav Bezruč: Noc na písni
Petr Vrchlický: Slezské Karlštejně
Josef Kajetán Jirásek: Elegie
Alois Mácha: Filosofská máj
Karel Hynek Tyl: Strakonický historie
František Neruda: Srpnová léto
Jan Hrubín: Povídky neděle
Karel Havlíček Vančura: Rozmarné malostranské
Vladislav Borovský: Tyrolský dudák
Jan Sekora: Ferda broučci
Ondřej Karafiát: Mravenec
Stanislav Viewegh: Metráček zájezdu
Michal Rudolf: Účastníci

14.7 Literární „domino“

Karel Čapek	Bílá nemoc	Bratr Josef	Anglické listy
Eduard Bass	Cirkus Humberto	maringotky	táta Klapzuba
Karel Poláček	Bylo nás pět	Zilvar z chudobince	Lidové noviny

14.8 Bajky

Ukázky textů:

Lišák a hrozny – Jean de La Fontaine

Lišák (prý z Gaskoňska, spíš z Normandie ale),
až k smrti vyhládlý, uviděl v révovi
hrozny, jež zdály se být zralé
a měly nádech nachový.
Hned by se do nich dal: tak dlouho kudlu pískal!
Žel, byly vysoko. Tu pozbyv naděje,
pravil: „Jsou kyselé. Vandrákům nechme je!“

Neudělal snad líp, než kdyby si stýskal?

Lišák a hrozny – Jean de La Fontaine

Byl krásný podzim, hrozny sladce zralý.
Lišák šel krajem přes vinice a díval se vzhůru do zlatého listí.
Hrozny byly modré jak večerní nebe.
Lišákovi se sbíhaly sliny, hrozny však byly vysoko. Proto si odplivl
a řekl:
„Fuj! Jak jsou zelené a špatné. Dobré tak leda pro trhany!“

Je lepší se rozčílit, než se trápit.

14.9 Hledáme partnery

1) Jeníček	a) Mařenka
2) K. H. Mácha	b) Máj
3) Lízátko	c) podstatné jméno
4) J. Dobrovský	d) Národní obrození

14.10 Jsem správným češtinářem?

- 1) Jan Ámos Komenský napsal dílo: **a) Informatorium školy mateřské**
b) Informatorium školy základní
c) Informatorium školy střední
d) informatorium školy vysoké
- 2) Autorem díla: „Staré pověsti české“ je: a) Jan Neruda
b) Fráňa Šrámek
c) Alois Jirásek
d) Jaroslav Seifert
- 3) Karel Čapek napsal dílo Dášeňka, o kom vypráví: a) o kočce
b) o psu
c) o kuřeti
d) o teleti
- 4) Devatero je číslovka: a) základní
b) řadová
c) násobná
d) druhová
- 5) K jakému slovnímu druhu řadíme slovo „dovednost“: a) přídavné jméno
b) zájmeno
c) podstatné jméno
d) sloveso
- 6) Která z řeckých bájí a pověstí sem nepatří: a) Perseus
b) Odysseovy cesty
c) Orfeus
d) Válka blesků

Poznáš autora?

Datum narození: / **Datum úmrtí:**
27.2. 1907 / 15.12.1987

Místo narození:
Vyšetice u Votic

Autor se narodil v rodině vesnického kováře, který byl zaměstnáván na různých velkostatech, proto se rodina často stěhovala. Po měšťance v Čáslavi absolvoval v roce 1925 i tamní učitelský ústav. Po třech letech výpomocného učitelování v okolí Čáslavi a po vojenské službě nastoupil tento autor jako **odborný učitel** na měšťanskou školu v Habrech. Odtud

přešel do Poděbrad, kde působil do konce 2. světové války.

Po válce se stal **školním inspektorem** ve Vysokém Mýtě, později opět v Poděbradech.

DÍLO:

Země dokořán - 1950, o osidlování pohraničí

Doktor Meluzín - 1973, román o lékaři hledajícím nový smysl života na venkově. Román byl také zfilmován pod názvem **Dým bramborové natě**.

Próza pro děti:

Honzíkova cesta - 1954

O letadélku Káněti - 1957

Divoký koník Ryn – 1966

Poznáš autora?

Narodil se v rodině ševce v Hrusicích. Z Hrusic a okolí také čerpal řadu námětů svých obrazů. Ve 14 letech odešel do Prahy, aby se učil malířem pokojů a divadelních dekorací. V kresbě byl samoukem, postupně si vyvinul osobitý styl s typickou silnou linkou a zaoblenými tvary postav. Protože od dětství neviděl na pravé oko, chybělo mu prostorové vidění. Tato skutečnost silně ovlivňovala jeho obrazy.

Působil jako karikaturista, ilustrátor a také jako spisovatel.

Kromě mnoha pohádek a knih pro děti, které sám napsal (k nejznámějším patří **Kocour Mikeš a O chytré kmotře lišce**), ilustroval především Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války (pro Švejka nakreslil 1339 kreseb) a další knihy od Jaroslava Haška, dále Tyrolské elegie, Krále Lávrů a Epigramy od Karla Havlíčka Borovského, Erbenovy a Drdovy pohádky a další. Byl rovněž autorem výprav, scén a kostýmů k divadelním hrám i operám uváděným Národním divadlem a hlavním výtvarníkem úspěšného českého filmu režiséra Josefa Macha Hrátky s čertem z roku 1956, natočeného podle stejnojmenné pohádkové divadelní hry Jana Drdy.

Spolu s Čapkem, Nezvalem a Vančurou se stal jedním ze zakladatelů tzv. „moderní pohádky“ v české literatuře a obdržel za svoje dílo roku 1947 titul národní umělec.

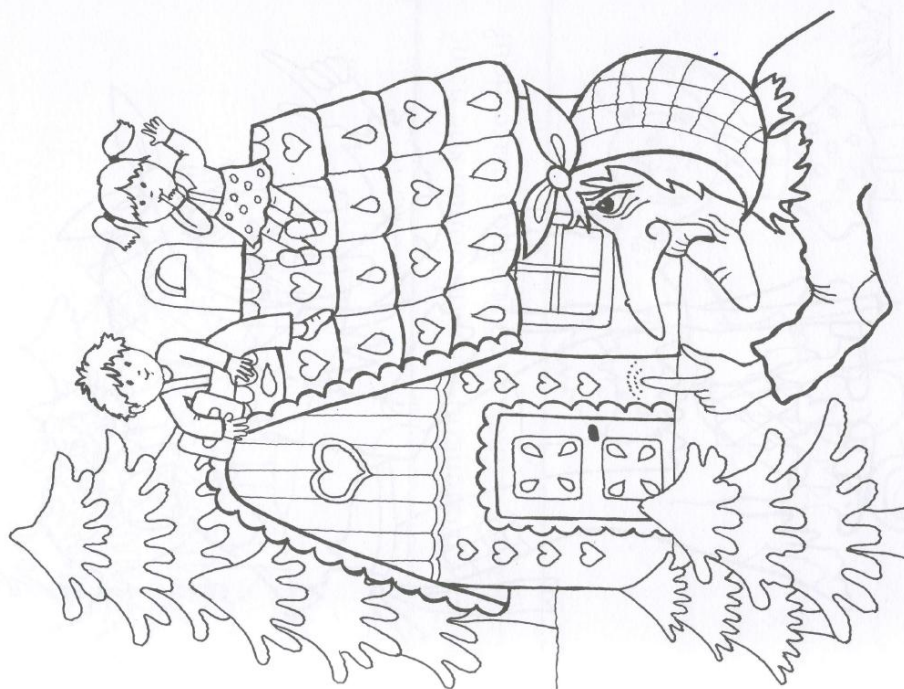
Byl ženatý. Jeho dcera Alena byla rovněž ilustrátorka a malířka.

14.13 Projekt „Z pohádky do pohádky“

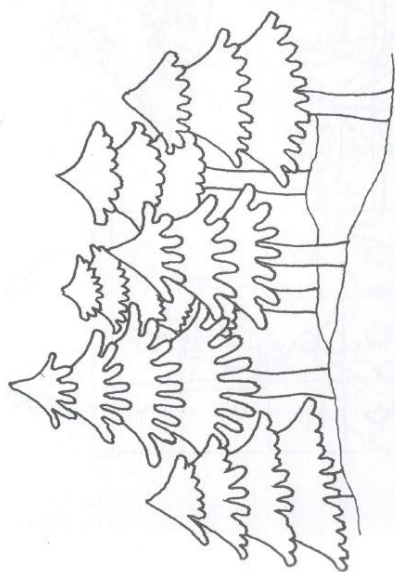
PERNÍKOVÁ CHALOUPKA

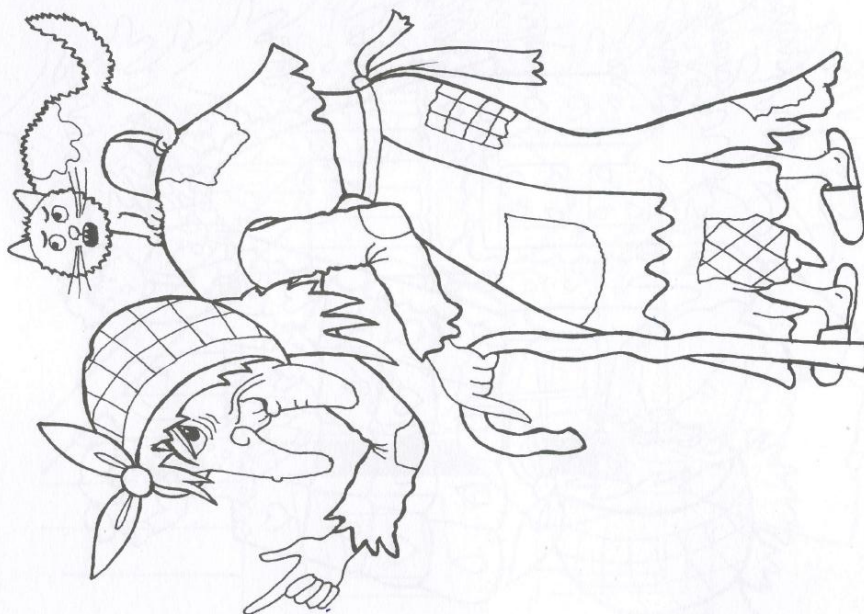
Zlá macecha poslala Jeníčka a Mařenku do lesa.
Děti v lese bloudily a bloudily až uviděly světélko.

Komu patří perníková chaloupka? A proč se děti
nevrátily domů?

Jeníček s Mařenkou se vrátili domů, kde na ně
čekal šťastný tatínek. A co se stalo s macechou?

Čarodějnice uvěznila obě děti ve své chaloupce.
A jak to bylo dál?

14.14 Projekt: „Bratři Čapkové“

Úkolem žáků je správně přiřadit, ukázkou, název díla, hlavní postavy, autora a ilustraci:

To se do takového dortu dá všechno, co je k jídlu nejlepší, všechno, co nejraději jíš, a pak je ten dort nejlepší. Když tam dáš takových nejlepších jídel pět, tak je pětkrát dobrý, když jich tam dáš deset, tak je potom desetkrát dobrý. Ale my si jich tam dáme sto a budeme mít stokrát dobrý dort!

To už je tuze dávno, co vedl na hoře Hejšovině kouzelnickou živnost kouzelník Magiáš. Jak víte, bývají kouzelníci dobří, kterým se říká čarodějové neboli divotvorci, a kouzelníci zlí, kterým se říká černokněžníci. Magiáš byl takový prostřední; někdy byl tak hodný, že vůbec nečaroval, a jindy čaroval tak mocně, že hřmělo a blýskalo se; někdy ho napadlo, aby pršelo kamení, a jednou dokonce udělal, že napršely takové malé žabičky.

Chrobačka: Můj muž!

Tulák: Chrapoun s křivýma nohama, nadutý sprost'ák...

Chrobačka: To je můj muž!

Tulák: A říkal, že je to krásné něco mít a něco zahrabat.

Chrobačka: Je to on! Jistě našel nějaký důlek! Chrobáčku! Miláčku! – Kde je ten hlupák?

DR. Galén: Ano, právě... Vy ho můžete zachránit... jeho a všechny malomocné. Řekněte, že chcete světu zajistit trvalý mír... že uzavřete smlouvu se všemi národy... a je to. Podívejte se, vaše excelence, vždyť to záleží jenom na vás! Proboha vás prosím, zachraňte ty chudáky malomocné! A co se týče pana barona, mě to tak mrzelo... Prosím vás, už kvůli němu...

Maršál: Baron Krüg na vaši podmínku nemůže přistoupit.

DR. Galén: Ale vy můžete, pane... Vy můžete udělat všechno!

Maršál: Nemohu. Copak vám to mám vysvětlovat jako malému dítěti?

Myslíte, že válka nebo mír záleží na mé vůli? Musím se řídit tím, co je v zájmu mého národa. Půjde-li jednou můj národ do války, pak je... má povinnost jej pro ten boj vychovat.

DR. Galén: Jenže... kdyby nebylo vás... tak by váš národ do žádné výbojné války nešel, že ano.

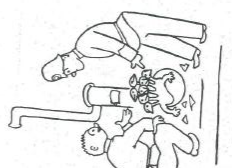
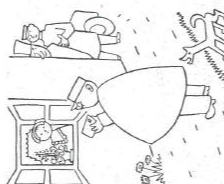
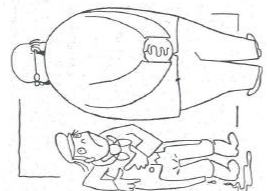
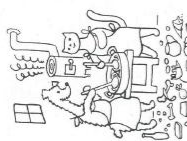
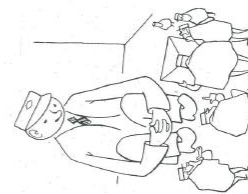
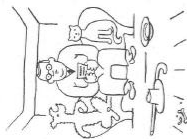
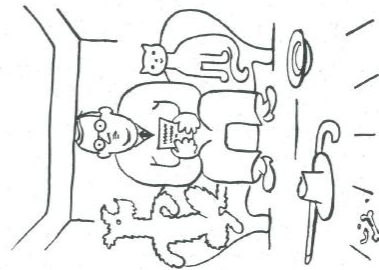
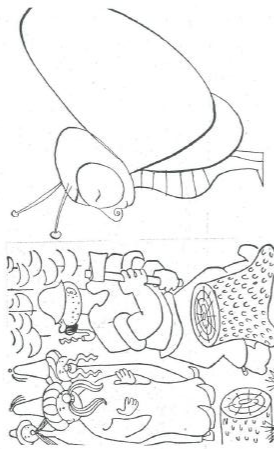
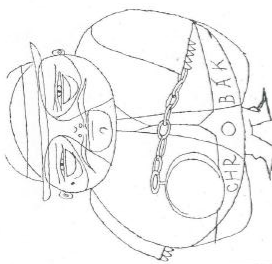
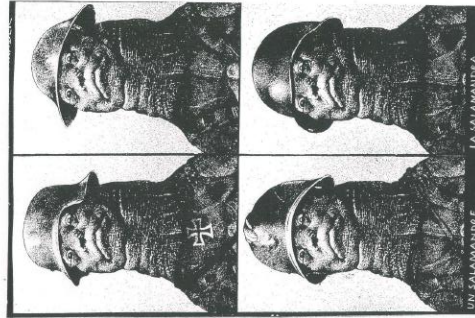
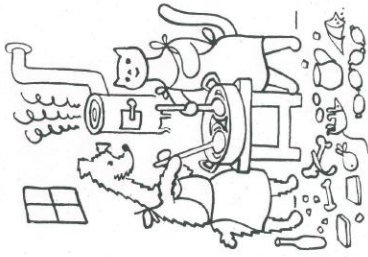
Řeknu to rovnou: špatně; a vyžaduje to krajní trpělivosti od štěněte i fotografa.

Dejme tomu, slunce zasvítlí na dojemnou scénu štěněte žeroucího z misky. Člověk se tryskem řítí pro fotografický aparát, aby zvěčnil tento působivý výjev ze života štěněte. Nežli se vrátí s aparátem, je miska ovšem prázdná.

„A nejen to, pánové. Tím nejsou úkoly mločího syndikátu zdaleka vyčerpány. Salamander – Syndicate bude na celém světě vyhledávat práci pro milióny mloků. Bude dodávat plány a myšlenky na ovládnutí moří. Bude propagovat utopie a gigantické sny. Bude dodávat projekty na nové břehy a průplavy, na hráze spojující kontinenty, na celé řetězy umělých ostrovů pro oceánské lety, na nové pevniny vybudované uprostřed oceánů. Tam leží budoucnost lidstva.

Tu si zahradník koupí srp a brousek a prohlásí, že se nebude nikoho prosit a počne si svou travu sám. Jenže buď je ten srp tak tupý, nebo městská tráva je tak tvrdá nebo co, zkrátka ten srp nebere; to se musí každé stéblo vzít za koneček, natáhnout a dole s velkou silou tím srpem přetnout, při čemž se obyčejně vyrvou i kořínky. Šicími nůžkami to jde podstatně rychleji. Když konečně zahradník ostříhal, oškubal a zpustošil svůj pažit, pokud to šlo, shrabal z toho přece jen jakousi kupičku sena; i sebere se a jde zase hledat babičku s kozou.

15. Projektový den – práce žáků

15.1 Projekt „Z pohádky do pohádky“

Zlatovláska

Byl jednou jeden král, který měl jednu dceru. Jmenovala se Zlatovláska. Po chvíli za ním přišla jedna stará babička donesla mu v košíku rybu v podobě bada a řekla mu: "Když tuto rybu sníte, budete rozumět zvířecí řeči". Král si zavolal kuchaře Jiříka ať rybu v podobě bada uvaří, ale jestli kousek ochutná pak za to bude potrestán! Jiřík řekl: "Co bych to byl za kuchaře, kdybych ani kousek neochutnal". Jiřík ochutnal a už slyšel zvířata, jak si něco šeptají. Pak Jiřík odnesl rybu králi. "To je ale dobrá ryba". Král přikázal Jiříkovi ať osedlá koně, že si spolu vyjedou. Pak jeli na vyjíždku, když byli uprostřed cesty, Jiříkuv kuň si nadskočil a pak si koně říkali kdybych si taky nadskočil král by upadl a zlomil si vaz. Král říká Jiříkovi: "Čemu se tak směješ, Jiříku?" "Ale to nic, jenom sem si něco říkal". Jeli zpět, Jiřík odsedlal koně. Král řekl ať mu Jiřík nalije víno, ale běda mu, jestli kousek přelege, pak bude za to potrestán. Jiřík začal nalévat víno, ale přelil. "Trest tě nemine! Když mi přivedeš Zlatovlásku, tak ti trest odpustím". Jiřík si osedlal koně a jel hledat Zlatovlásku. Vjel do lesa a byli tam krkavci naříkali: "Jiříku, zachraň nás, mi máme blád". Jiřík seskočil z koně a koni vrazil meč do krku. "Děkujeme, kdybys nám nedal nějakou potravu, tak by jsme tady umřeli blady". Pak musel jít Jiřík pěšky. Šel o kus dál a potkal tam mravence. "Jiříku, pomoz nám od bořícího mraveniště, prosím pomoz nám". Jiřík je vzal a mravenci mu moc děkovali, že je zachránil. Jiřík došel až k bradu a uviděl, jak se rybáři perou o zlatou rybu. Jiřík šel ke králi. Ještě nedořekl ani větu a král říká: "Jestli chceš moji dceru Zlatovlásku, musíš splnit tři úkoly"!.....

LOMICHOVA Marie

© Koblížkovi

*Bylo, nebylo, byla jednou jedna babička a ta pekla koblížek na másle smažený
marmeládou plněný, když byl koblížek hotový, tak ho babička postavila na
okno, aby vychladl, ale koblížek utekl. Koblížek se lesem vydal hledat*

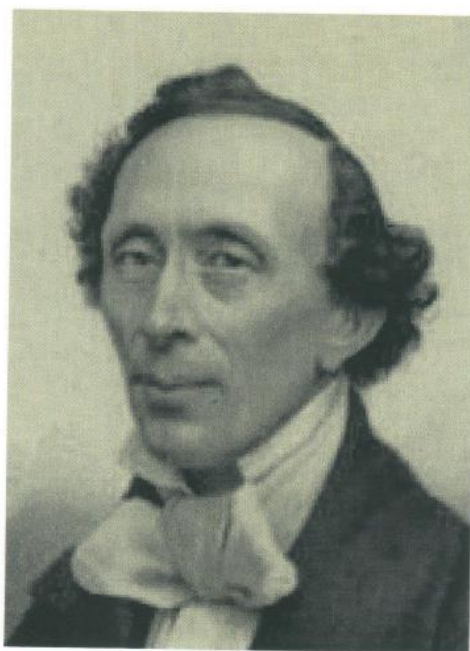
*šťěstí. Koblížek se vydal do světa a potkal vlka, medvěda, lišku a králíka.
Měl o sebe strach a myslel si, že dědeček mu vynadá, že utekl do světa, ale
koblížek měl strach, že ho babička s dědečkem půjdou hledat.
A koblížek se vrátil zpátky k babičce a dědečkovi a žil šťastně až do smrti.*

Váňová Veronika

Hans Christian Andersen

Hans Christian Andersen se narodil v Odense na ostrově Fynu v chudé rodině a prakticky do své čtyřicítky byl závislý na podpoře různých mecenášů. Jeho otec byl chudým ševcem a celá jejich rodina žila a spala v jedné malé místnosti. V 11 letech mu zemřel otec, živitel rodiny. Aby ulehčil tíživé situaci, musel mladý Hans zanechat školy a začal pracovat v továrně. Ve svých 14 letech se vydal do Kodaně, kde se bez úspěchů živil jako zpěvák a herec loutkového divadla. Postavil si malé loutkové divadlo a vyrobil pro své loutky oblečky. Zemřel v létě 1875 nedaleko Kodaně. Je pochován na Assistenském hřbitově v Kodani a den jeho pohřbu (kterého se zúčastnil i král Christian IX.) byl vyhlášen dánským dnem národního smutku.

Hans Christian Andersen

Hvězdova' Aneta

Karel Jaromír Erben

Narodil se dne 07.11.1811 v Miletině

Den úmrtí 21.11.1870 v Praze

Znamení: Štůr

Hlavní dílo: Kytice

Pohádky: Dlouhý, Široký a Bystrozraký,

Píák Ohnivák a liška Ryška, Zlatovláška,...
Český básník studoval v Hradci Králové na gymnáziu,
Právnickou fakultu v Praze.

Váňová Veronika

Božena Němcová

Narozena : 4.2. 1820 ve Vídni

Zemřela : 2.1. 1862

Studovala : Stará škola Chvalkovice

**Žila : v Ratibořicích u České Skalice, Josefov, Litomyšl,
Planá, Domažlice, Praha.**

**Napsala : Babička
Pohorská vesnice
V zámku a v podzámčí**

**Povídky: Divá Bára
Chudí lidé**

Pohádky: Sedmero krkavců,...

Krajová Veronika

Výstava prací žáků k projektu „Z pohádky do pohádky“ v prostorách Základní školy Choltice:

Bratři Čapkové

Karel:

Roku **1995** mu byl in memoriam propůjčen Řád T. G. Masaryka.

Čapek byl mimořádně dobrým amatérským fotografem, o čemž vedle známých fotografií v *Dášeňce* svědčí řada dalších dochovaných snímků včetně portrétů známých osobností (mj. prezident Masaryk a další Pátečníci). Paradoxně – amatér Karel Čapek byl autorem nejprodávanější fotografické publikace období první republiky. *Dášeňka čili Život štěněte* z roku 1933 vyšla v několika desítkách vydání.

Méně známá je jeho záliba v etnické hudbě, vyrostlá ze zájmu o cizí kultury vůbec. Patřil mezi přední sběratele; celou dochovanou sbírku jeho dědicové v r. 1981 věnovali Náprstkovu muzeu (celkem 462 desek 78 ot./min. a 115 katalogů světových gramofonových firem). Po r. 1990 byly nahrávky s podporou UNESCO digitalizovány a výběr z nich byl vydán na pěti CD.

Josef Čapek :(23 břzna 1887 Hronov-duben 1945 v

koncentračním táboře Bergen-Belsen) byl český malíř, spisovatel, fotograf, grafik a knižní ilustrátor. Autor slova „robot“.

Byl spoluzakladatel Skupiny výtvarných umělců, poté člen Spolku výtvarných umělců Mánes, s kterou se rozešel aby pak působil ve skupině Tvrdošíjných.

Jako jevištní výtvarník spolupracoval s Národním divadlem v Praze, Státním divadlem v Brně a s Městským divadlem na Vinohradech.

Začínal jako redaktor Národních listů, později (1921–1939) byl redaktorem a výtvarným kritikem v Lidových novinách. Mimo to působil jako redaktor v několika časopisech zabývajících se výtvarným uměním Umělecký měsíčník, Volné směry. Působil i jako karikaturista.

Za protifašistickou činnost byl v září **1939** zatčen a do roku **1945** vězněn v nacistických koncentračních táborech. Tam také zemřel.

KAREL ČAPEK

Karel Čapek se narodil v roce 1890 v Malých Svatoňovicích. Vyrůstal v rodině venkovského lékaře v Úpici se svými dvěma sourozenci (bratr Josef, sestra Helena). Po středoškolských studiích v Hradci Králové a v Brně maturoval na gymnáziu v Praze, kam se rodiče roku 1907 přestěhovali. Vysokou školu navštěvoval v Praze, Berlíně a Paříži a roku 1915 ukončil studia doktorátem filozofie.

NAROZEN: 9.1. 1890

ZEMŘEL: 25.12. 1930

DÍLA: PRO DĚTI : ZE ŽIVOTA HMYZU , ZAHRADNÍKŮV ROK , DÁŠEŇKA ČILI ŽIVOT ŠTĚNĚTE
VÁŽNĚJŠÍ: KRAKATIT, BÍLÁ NEMOC

JOSEF ČAPEK

NAROZEN: 23.3. 1887 HRONOV

ZEMŘEL: V DUBNU 1945

MALÍŘ A SPISOVATEL,
BÁSNÍK, PROZAİK, ESEJISTA A
DRAMATİK, AUTOR
SAMOSTATNÝCH KNIH I KNIH,

KTERÉ NAPSAL SPOLEČNĚ S BRATREM
KARLEM; VŮDČÍ ZJEV GENERACE
ČASTOKRÁT POJMENOVANÉ PO NĚM A
JEHO BRATRU, JEDNA Z

NEJVŠESTRANNĚJŠÍCH I
NEJVÝZNAMNĚJŠÍCH OSOBNOSTÍ
ČESKÉ KULTURY MEZI DVĚMA
SVĚTOVÝMI VÁLKAMI.

DÍLA: PRO DĚTI- POVÍDÁNÍ O PEJSKOVÍ A KOČIČCE, ZE ŽIVOTA HMYZU (NA TĚCHTO DÍLECH SE
PODÍLEL I KAREL ČAPEK)

Výstava prací žáků k projektu „Bratři Čapkové“ v prostorách Základní školy Choltice:

Naše divadlo: Karel Čapek – Devatero pohádek
Velká pohádka doktorská

(6. A)

Hlavní postavy:

- Vypravěč = Heblíková Kateřina
- Kouzelník Magiáš = Heblík Lukáš
- Vincek Nyklíček = Tománek David
- Hronovský doktor = Mňuk Ondřej
- Doktor z Hoříček = Čermák Filip
- Doktor z Úpice = Kohout Stanislav
- Kostelecký doktor = Kočová Veronika
- Sultán Solimán = Farkašová Natali
- Princezna Zubejda = Frýdová Iva
- Pan Lustig = Popovičová Alžběta
- Drvoštěp = Hutla Jaroslav
- 3 poslové = Kohoutková Michaela, Kratochvílová Andrea, Zerzánová Adéla
- Hejkal = Peštová Barbora
- Vodník = Pernerová Pavlína
- Rusalka 1 = Sovová Tereza
- Rusalka 2 = Kadlecová Kristýna

Fotografie z našeho představení:

LITERATURA

16. Literatura citovaná

- 1) Mišurcová V., Fišer J., Fixl V.: *Hra a hračka v životě dítěte*, Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1980, s.30, č. 4 – 31 – 19/1.
- 2) Mišurcová V., Fišer J., Fixl V.: *Hra a hračka v životě dítěte*, Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1980, s.9, č. 4 – 31 – 19/1.
- 3) Mišurcová V., Fišer J., Fixl V.: *Hra a hračka v životě dítěte*, Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1980, s.10, č. 4 – 31 – 19/1.
- 4) Maňák J., Švec V.: *Výukové metody*, Paido, Brno 2003, s. 127, ISBN 80-7315-039-5
- 5) Nelešovská A.: *Jak se děti učí hrou*, Grada Publishing, a.s., Praha 2004, s. 11, ISBN 80-247-0815-9
- 6) Bláhová K.: *Hry pro tvořivé vyučování*, STROM, Praha 1997, s. 5, ISBN 80-901954-7-4
- 7) Houška T.: *Škola hrou*, Praha 1991, s. 5, ISBN 80-9007004-7-7
- 8) Holt J.: *Jak se děti učí*, STROM, Praha 1995, s.11, ISBN 80-901662-7-X
- 9) Fontana D.: *Psychologie ve školní praxi*, Portál, Praha 1997, s. 57, ISBN 80-7178-063-4
- 10) Portmannová R.: *Hry pro posílení psychické odolnosti*, Portál, Praha 1999, s. 9, ISBN 80-7178-607-1
- 11) Mišurcová V., Severová M.: *Děti, hry a umění*, ISV, Praha 1997, s. 52, ISBN 80-85866-18-8
- 12) Mišurcová V., Fišer J., Fixl V.: *Hra a hračka v životě dítěte*, Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1980, s.44, č. 4 – 31 – 19/1.
- 13) Mišurcová V., Severová M.: *Děti, hry a umění*, ISV, Praha 1997, s. 44, ISBN 80-85866-18-8
- 14) Canfield J., Wells H. C.: *Hry pro zlepšení motivace a sebepojetí žáků*, Portál, Praha 1995, s.11, ISBN 80-7178-028-6
- 15) Fontana D.: *Psychologie ve školní praxi*, Portál, Praha 1997, s. 52, ISBN 80-7178-063-4
- 16) Canfield J., Wells H. C.: *Hry pro zlepšení motivace a sebepojetí žáků*, Portál, Praha 1995, s.11, ISBN 80-7178-028-6
- 17) Fontana D.: *Psychologie ve školní praxi*, Portál, Praha 1997, s. 52n, ISBN 80-7178-063-4
- 18) Fontana D.: *Psychologie ve školní praxi*, Portál, Praha 1997, s. 53, ISBN 80-7178-063-4
- 19) Fontana D.: *Psychologie ve školní praxi*, Portál, Praha 1997, s. 53, ISBN 80-7178-063-4
- 20) Mišurcová V., Fišer J., Fixl V.: *Hra a hračka v životě dítěte*, Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1980, s.122, č. 4 – 31 – 19/1.

- 21) Průcha J.: *Alternativní školy*, Portál, Praha 1996, s.14, ISBN 80-7178-072-3.
- 22) Svobodová J., Jůva V.: *Alternativní školy*, Paido, Brno 1995, s. 6, ISBN 80-85931-00-1
- 23) Svobodová J., Jůva V.: *Alternativní školy*, Paido, Brno 1995, s. 18, ISBN 80-85931-00-1
- 24) Průcha J.: *Alternativní školy*, Portál, Praha 1996, s.27, ISBN 80-7178-072-3.
- 25) Svobodová J., Jůva V.: *Alternativní školy*, Paido, Brno 1995, s. 27, ISBN 80-85931-00-1
- 26) Svobodová J., Jůva V.: *Alternativní školy*, Paido, Brno 1995, s. 41, ISBN 80-85931-00-1
- 27) Svobodová J., Jůva V.: *Alternativní školy*, Paido, Brno 1995, s. 47, ISBN 80-85931-00-1
- 28) Svobodová J., Jůva V.: *Alternativní školy*, Paido, Brno 1995, s. 33, ISBN 80-85931-00-1
- 29) Koten T.: *Škola? V pohodě!*, Hněvín, Most 2006, s. 31, ISBN 80-86654-18-4.
- 30) Koten T.: *Škola? V pohodě!*, Hněvín, Most 2006, s. 32, ISBN 80-86654-18-4.
- 31) Koten T.: *Škola? V pohodě!*, Hněvín, Most 2006, s. 15, ISBN 80-86654-18-4.
- 32) Koten T.: *Škola? V pohodě!*, Hněvín, Most 2006, s. 15, ISBN 80-86654-18-4.

17. Další použitá literatura

- 1) Bakalář E.: Nové psychohry, Portál, Praha 1998
- 2) Belz H., Siegrist M., Lisá D.: Klíčové kompetence a jejich rozvíjení: východiska, metody, cvičení a hry, Portál, Praha 2001
- 3) Bláhová K.: Hry pro tvořivé vyučování, Strom, Praha 1997
- 4) Canfield J., Wells H.C.: Hry pro zlepšení motivace a sebepojetí žáků, Portál, Praha 1995
- 5) Činčera J.: Práce s hrou pro profesionály, Grada, Praha 2007
- 6) Fontana D.: Psychologie ve školní praxi, Portál, Praha 1997
- 7) Frančíková R.: S pastelkami za pohádkou, Axióma, Praha 2008
- 8) Holt J.: Jak se děti učí, Strom, Praha 1995
- 9) Hoppeovi S.a H., Krabel J.: Sociálně psychologické hry pro dospívající, Portál, Praha 2001
- 10) Houška T.: Škola hrou, Praha 1991
- 11) Kalhous Z., Obst O.: Školní didaktika, Portál, Praha 2002
- 12) Koten T.: Škola? V pohodě!, Hněvín, Most 2006
- 13) Kret E.: Učíme (se) jinak, Portál, Praha 1995
- 14) Kukal P.: Povídání a hry s českými příslovími (Pro děti od 6 do 10 let), Grada, Praha 2007
- 15) Maňák J., Švec V.: Výukové metody, Paido, Brno 2003
- 16) Mertin V., Šimanovský Z.: Hry pomáhají s problémy, Portál, Praha 1996
- 17) Mišurcová V., Fišer J., Fixl V.: Hra a hračka v životě dítěte, Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1980
- 18) Mišurcová V., Severová M.: Děti, hry a umění, ISV, Praha 1997
- 19) Nelešovská A.: Jak se děti učí hrou, Grada, Praha 2004
- 20) Portmannová R.: Hry pro posílení psychické odolnosti, Portál, Praha 2001
- 21) Průcha J.: Alternativní školy, Portál, Praha 1996
- 22) Průcha, J.: Moderní pedagogika, Portál, Praha 1997
- 23) Svobodová J.: Jazyk a jazyková komunikace, Pf Ostravská univerzita, Ostrava 2002
- 24) Svobodová J., Jůva V.: Alternativní školy, Paido, Brno 1995
- 25) Šikulová R., Rytířová V.: Pohádkové příběhy k zábavě i k učení, Grada, Praha 2006
- 26) Šimanovský Z., Mertin V.: Hry pomáhají s problémy, Portál, Praha 1996
- 27) Vališová A.: Komunikace vzájemné porozumění – Hry pro dospívající, Grada,

Praha 2005

28) Zelinová M.: Hry pro rozvoj emocí a komunikace, Portál, Praha 2007